ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

JEAN MONNETEUROPEAN CENTRE OF EXCELLENCE
NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε.: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ FRONTEX

Κωνσταντίνος Μήτσουρας

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2025

Copyright 2025

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Μαρασλή 21-23, 106 76 Αθήνα
Τηλ. 210 7220508, 2131302659
Email: jmcenter-athens@pspa.uoa.gr, www.jmce.gr

All rights reserved

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet δεν υιοθετεί πολιτικές ή άλλες θέσεις. Καταβάλλει, μάλιστα, προσπάθεια να παρουσιάζονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται σε όλες τις εκδόσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας Jean Monnet θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους ίδιους τους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Κέντρου, του Διοικητικού Συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να αναλύσει τις αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με την εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής και τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, καθώς και με την εξέλιξη αυτών που είχαν ως αποτέλεσμα την δημιουργία του Frontex. Η διαδικασία της συζήτησης σχετικά με την παράνομη μετανάστευση προς την Ευρώπη είχε ξεκινήσει αρχές της δεκαετίας του '80 και έχει γίνει το κύριο θέμα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη μετανάστευση και τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από την έγκριση του Προγράμματος του Τάμπερε το 1999 και έπειτα, η ΕΕ έχει προσπαθήσει επανειλημμένως να αναπτύξει πολιτικές και μέτρα που διέπουν τον αποτελεσματικό έλεγχο της κινητικότητας προς και εντός της ΕΕ.

Όπως θα φανεί όμως στο πλαίσιο αυτής της εργασίας, τα γεγονότα των τελευταίων ετών έχουν δώσει ένα νέο υπόβαθρο επείγοντος χαρακτήρα στην ΕΕ για τη διαχείριση των εξωτερικών της συνόρων. Η συνεχής ροή παράνομων μεταναστευτικών ροών, κυρίως στις νότιες και ανατολικές ακτές της Ευρώπης, έχει εντείνει το δίλημμα που συνδέεται με τις πολιτικές της ΕΕ: ανάγκη προστασίας της δημόσιας τάξης και της ασφάλειας ή και σεβασμός των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για την ΕΕ, είναι σαφές ότι φέρει την ηθική ευθύνη να αναλάβει μέτρα για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, προκειμένου να αποτραπεί η απώλεια ανθρώπινων ζωών στην ανοικτή θάλασσα.

Ως ολοένα και πιο κρίσιμος παράγοντας στις προσπάθειες ελέγχου των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, αποτελεί ο Frontex[1]. Ειδικά μετά από τις επιτυχημένες αποστολές που του είχαν ανατεθεί, μεταβάλλεται από έναν απλό συντονιστικό και υποστηρικτικό ρόλο σε έναν πολύ πιο δραστήριο, αναλαμβάνοντας καθήκοντα και εργασίες που εκτείνονται από τον έλεγχο των συνόρων και τις επιχειρήσεις επιστροφής των παράνομων μεταναστών, μέχρι την καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος. Για να ανταποκριθεί επιτυχώς σε αυτό το μεγάλο εύρος αρμοδιοτήτων που του έχουν ανατεθεί, η ΕΕ, σε σχέση με το παρελθόν, έχει αυξήσει σημαντικά τους οικονομικούς πόρους αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό που χρειάζεται προκειμένου να προστατευτούν τα σύνορα της Ένωσης.

[1] Αρχικά είχε ιδρυθεί το 2004 ως Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της ΕΕ και έπειτα από το 2016, έχει μετονομαστεί ως Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριακής και Ακτοφυλακής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη 1

Συντομογραφίες 5

Εισαγωγή 7

Κεφάλαιο 1:Οι Πολιτικές μετανάστευσης και ελέγχου των συνόρων της ΕΕ. 9

1.1 Η Περίοδος πριν από την 11η Σεπτεμβρίου (1986-2001) 10

1.1.1 Συμφωνία και Σύμβαση Σένγκεν 11

1.1.2 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ 11

1.2 Η περίοδος μετά την 11η Σεπτεμβρίου (2001-2011) 12

1.2.1 Από τη Συνθήκη στον Κανονισμό του Δουβλίνου 13

1.2.2 Η Επίδραση των Επιθέσεων σε Μαδρίτη και Λονδίνο 14

1.2.3. Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης και η Στρατηγική Εσωτερικής Ασφάλειας (ΣΕΑ). 15

1.3 Οι Αραβικές Εξεγέρσεις και η Μεταναστευτική Κρίση (2011-2017) 16

1.3.1 Η Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας 16

1.3.2 Η «Μεταναστευτική κρίση» του 2015 17

Κεφάλαιο 2:Ο Frontex και η Διαχείριση του Επιχειρησιακού Συντονισμού 19

2.1 Συνεργασία Frontex και Ισπανία 19

2.1.1 Ατλαντικός: Από τον «Οδυσσέα» στην «Ήρα» 20

2.1.2 Δυτική Μεσόγειος: Επιχειρήσεις «Μινέρβα» και «Indalo» 21

2.2 Frontex και Ελλάδα: Κοινή επιχείρηση Poseidon από το 2006-2021 22

2.2.1 Η Συμφωνία μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας 23

2.3 Η Παρουσία του Frontex στην Ιταλία: από την κοινή επιχείρηση «Ναυτίλος» στην κοινή επιχείρηση «Themis» 25

2.3.1 Επιχείρηση «Τρίτων»: Από τα εθνικά σύνορα στα σύνορα της ΕΕ 26

2.3.2 Από τον «Τρίτων» στη «Θέμις» 28

Συμπεράσματα 29
Βιβλιογραφικές Αναφορές 30
Βιβλία στα Ελληνικά 30
Ξενόγλωσσα Βιβλία 30
Άρθρα 31
Διαδικτυακές πηγές 32
Παράρτημα Α: Πίνακες 37
Πίνακας 1: Αριθμός αιτούντων ασύλου το 2015 37
Πίνακας 2: χώρες καταγωγής των αιτούντων στην ΕΕ 37

Συντομογραφίες

ΔΕΥ	Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΣ	Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο
ΕΚ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΟΣΑ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριακής και Ακτοφυλακής
EBGT	Ευρωπαϊκές Ομάδες Συνοριοφυλάκων
ΕΕΠ	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
Κ.Υ.Τ.	Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΚΕΣΑ	Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου
ΣΕΑ	Στρατηγική Εσωτερικής Ασφάλειας
ΣΠΜΚ	Συνολική προσέγγιση της μετανάστευσης και της κινητικότητας
ΧΕΑΔ	χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης
FRONTEX	Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής
RABIT	Ειδική Δύναμη Ταχείας Επέμβασης
UNCLOS	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας

Εισαγωγή

Το ζήτημα της μετανάστευσης αποτελεί ένα από τα πιο διχαστικά θέματα στην Ευρώπη, τα μεταναστευτικά ρεύματα, είτε πρόκειται για αιτούντες άσυλο, είτε για οικονομικούς μετανάστες ή παράνομους μετανάστες, συνδέθηκαν με διάφορα προβλήματα, συμπεριλαμβανομένων της τρομοκρατίας, της εγκληματικότητας και των κοινωνικών αναταραχών.

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις που είχαν πραγματοποιηθεί κυρίως στη Γαλλία αλλά και στη Γερμανία, Σουηδία, Αυστρία, Δανία, Ουγγαρία, Βέλγιο και Ισπανία[2], είχαν πλαισιωθεί μέσω αναφοράς στη μετανάστευση και ενίσχυσαν την εικόνα του μετανάστη ως δυνητικής τρομοκρατικής απειλής[3]. παρόλο που τα περισσότερα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν ανέφεραν ότι οι περισσότεροι τρομοκράτες είχαν γεννηθεί στην Ευρώπη ή ζούσαν νόμιμα στην Ευρώπη για αρκετό διάστημα.

Αυτή η τάση, που συχνά αναφέρεται ως «τιτλοποίηση της μετανάστευσης», αποτελεί την υπερβολική πολιτικοποίηση και την παρουσίαση της ως απειλή για την ασφάλεια. Υπάρχει ευρέως διαδεδομένη άποψη στην επιστημονική βιβλιογραφία ότι αυτή η τάση είναι εξαιρετικά ορατή στην ΕΕ, ιδίως όσον αφορά την πολιτική ασύλου και τη μεταναστευτική πολιτική. Ωστόσο, αυτή η εξέλιξη έχει αρνητικές επιπτώσεις στην κατάσταση των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εντός αυτού του πλαισίου, τα κράτη μέλη της ΕΕ αποφάσισαν να ιδρύσουν τον ευρωπαϊκό οργανισμό για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της ΕΕ, γνωστό ως Frontex. Ο κύριος στόχος αυτού του οργανισμού είναι να υποστηρίξει την επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ για την ενίσχυση της ασφάλειας στα εξωτερικά σύνορα, ενώ ταυτόχρονα λαμβάνει υπόψη τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, η προστασία των συνόρων από τους κινδύνους σχετικά με την ασφάλεια δεν φαίνεται να βρίσκεται σε ισορροπία με την ανάγκη για προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. Αυτό φαίνεται από τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια των κοινών επιχειρήσεων ελέγχου των συνόρων, υπό την εποπτεία του Frontex. Από την αρχή των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων του, ο οργανισμός έχει δεχτεί έντονη κριτική, ιδίως όσον αφορά τη μεταχείριση των παράνομων μεταναστών, τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα σύνορα και την έλλειψη διαφάνειας στο έργο του, κυρίως από οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και από τη διεθνή κοινότητα.

Συναφώς, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτικών στο εσωτερικό της Ένωσης όπως για παράδειγμα, η Συμφωνία Σένγκεν και η εξέλιξη της εφαρμογής εξωτερικής πολιτικής, κυρίως στην περιοχή της Μεσογείου,

---

[2] Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2023). *Τρομοκρατία στην ΕΕ: στοιχεία και αριθμοί*. Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/terrorism-eu-facts-figures/ (Πρόσβαση: 10/9/23).

[3] Μπόση, Μ. (2018) *Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας*. Ποιότητα. (σσ. 398-401).

παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου και της μεταναστευτικής κρίσης που ακολούθησε λόγω της «Αραβικής Άνοιξης».

Στόχος της εν λόγω ερευνητικής εργασίας είναι, να αναλυθεί η πολιτική της ΕΕ στους τομείς της μετανάστευσης καθώς και οι διαδικασίες προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματικός έλεγχος των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Επιπροσθέτως, θα αναλυθεί η δράση του Frontex στις περιοχές της Μεσογείου αλλά και του Ατλαντικού, καθώς και οι στόχοι και τα μέσα προκειμένου να επιτευχθεί αυτή. Τελική επιδίωξη είναι να αναλυθεί η επίδραση των γεγονότων που είχαν πραγματοποιηθεί λόγω της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, λόγω της τρομοκρατικής επίθεσης των δίδυμων πύργων όπου επηρέασε την αμερικάνικη πολιτική και λόγω της μεταναστευτικής κρίσης που προκλήθηκε λόγω της Αραβικής Άνοιξης που επηρέασε όλα τα κράτη που βρίσκονται στα νότια και ανατολικά σύνορα της ΕΕ.

Κεφάλαιο 1: Οι Πολιτικές μετανάστευσης και ελέγχου των συνόρων της ΕΕ.

Η αντίληψη σχετικά με τους μετανάστες έχει μεταβληθεί με την πάροδο των χρόνων, όπως αναφέρουν οι Leonard και Kaunert, έως τα τέλη 19ου και αρχές του 20ου αιώνα η παρουσία μεταναστών αντιμετωπίζονταν θετικά καθώς ουσιαστικά παρήγαγαν πλούτο, πλήρωναν τους φόρους, πρόσφεραν γνώσεις και αρκετοί υπηρετούσαν στο στρατό της χώρας όπου είχαν εγκατασταθεί[4]. Όμως αυτή η αντιμετώπιση άρχισε να αλλάζει λόγω των εθνικιστικών κινημάτων αλλά και των παγκόσμιων ανακατατάξεων που είχαν πραγματοποιηθεί κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα[5]. Και ενώ μετά το τέλος του Β' ΠΠ έως τα τέλη της δεκαετίας του 70 οι μεταναστευτικές ροές ήταν αναγκαίες προκειμένου να ανοικοδομηθεί η Γηραιά Ήπειρος, από τις αρχές του 80' άρχιζαν να περιορίζονται οι άδειες για νόμιμη μετανάστευση.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθούν οι παράνομες μεταναστεύσεις, οι οποίες σε συνδυασμό με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, προκάλεσαν την κατακόρυφη αύξηση των παράνομων μετακινήσεων ατόμων από το πρώην σοβιετικό μπλοκ προς τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη. Αυτές ακριβώς οι εξελίξεις οδήγησαν στο να παρουσιάζονται από αυτά ως κίνδυνος για τη δημόσια τάξη, τη διατήρηση της εσωτερικής σταθερότητας και της πολιτιστικής σύνθεση του έθνους[6].

Η αλληλεπίδραση μεταξύ μετανάστευσης και γενικότερης ασφάλειας αποτελεί ένα από τα κεντρικά θέματα που απασχολούν τους ερευνητές στον τομέα της ασφάλειας. Σημαντικά γεγονότα, όπως η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου και η "μεταναστευτική κρίση," έχουν προκαλέσει εκτενείς συζητήσεις σχετικά με την προσέγγιση που ακολουθεί η ΕΕ σε κρίσιμες περιόδους. Πολλοί αναλυτές επισημαίνουν την επίθεση της 9/11 ως μια σημαντική στιγμή, καθώς επηρέασε όχι μόνο την προσέγγιση των ΗΠΑ στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, αλλά επίσης τις πολιτικές της ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα η σχέση μεταξύ μετανάστευσης και τρομοκρατίας έγινε πιο ορατή[7].

---

[4] Leonard, S., & Kaunert, C. (2019). Refugees, Security and the European Union. (p.43).Routledge.

[5] Όπως οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, η Οκτωβριανή Επανάσταση, ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, η κατάρρευση της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας, ο Ρωσικός Εμφύλιος Πόλεμος, ο ρωσοπολωνικός πόλεμος, ο σοβιετικός λιμός του 1921, η γενοκτονία των Αρμενίων, η αναγκαστική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας με τη Συνθήκη της Λωζάνης. Βλ. Bramwell, A.C. (Ed.). (1988). Refugees in the Age of Total War. (pp.40-44). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003211709.

[6] Huysmans, J. (2000). The European Union and the Securitization of Migration*.JCMS: Journal of Common Market Studies December, 38(5), 751–777. https://doi.org/10.1111/1468-5965.00263. (p. 756).

[7] Huysmans, J. (2006). *The Politics of Insecurity Fear, Migration and Asylum in the EU*. (p.24).Routledge Επίσης βλ. Den Boer, M., & Monar, J. (2002). Keynote Article: 11 September and the Challenge of Global Terrorism to the EU as a Security Actor. JCMS: Journal of Common Market Studies, 40, 11–28. https://doi.org/10.1111/1468-5965.40.s1.2. (p.25).

1.1 Η Περίοδος πριν από την 11η Σεπτεμβρίου (1986-2001)

Μετά την εποχή του «ευρωσκεπτικισμού» και της «ευρωσκλήρυνσης» στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980[8], η νέα ώθηση για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήρθε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986. Αν και η συνθήκη αυτή δεν αναφερόταν άμεσα στη μετανάστευση, τον έλεγχο των συνόρων ή την τρομοκρατία, περιλάμβανε τον στόχο της δημιουργίας εσωτερικής αγοράς, χωρίς εσωτερικά σύνορα και με ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Δεδομένου όμως ότι δεν ήταν όλα τα κράτη μέλη εξίσου αποφασισμένα να δημιουργήσουν χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα (ιδίως το Ηνωμένο Βασίλειο), ένα χρόνο πριν, το 1985, πέντε ευρωπαϊκές χώρες βγήκαν εκτός του πλαισίου της συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και υπέγραψαν τη Συμφωνία Σένγκεν[9].

Η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων και ελέγχων μεταξύ των χωρών είχε καταστήσει σαφές στα κράτη ότι απαιτούνταν ενίσχυση των εξωτερικών συνόρων προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η παράνομη μετανάστευση, το διακρατικό έγκλημα καθώς και οι τρομοκρατικές απειλές, αρμοδιότητες οι οποίες μέχρι τότε επιμερίζονταν το κάθε κράτος ξεχωριστά[10].

Προκειμένου να αντιμετωπισθεί το ζήτημα της ασφάλειας, ήδη από το 1976, είχε συσταθεί από 12 κράτη μέλη[11], ένα διακυβερνητικό δίκτυο αντιπροσώπων από τα Υπουργεία Δικαιοσύνης και εσωτερικών προκειμένου να υπάρχει συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών αρχών, γνωστό και ως «ομάδα Trevi»[12]. Και ενώ αρχικά είχε δοθεί ιδιαίτερη έμφαση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (Trevi-1), στη συνέχεια δημιουργήθηκαν επιπλέον τέσσερις ομάδες, οι οποίες είχαν αναλάβει την εκπαίδευση των αστυνομικών αρχών στις νέες επιστημονικές και τεχνικές μεθόδους (Trevi-2), τις διαδικασίες ασφάλειας για τις πολιτικές αερομεταφορές προσώπων και αγαθών (Trevi-3), την ασφάλεια στις πυρηνικές εγκαταστάσεις και μεταφορές (Trevi-4) και τα μέτρα για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης (Trevi-5)[13]. Το 1986, η ΕΕΠ και οι μελλοντικές συνέπειες της εσωτερικής αγοράς οδήγησαν στην σύσταση της ad hoc ομάδας η οποία ήταν αρμόδια για θέματα αστυνόμευσης και ασφάλειας που σχετίζονταν με την ελεύθερη μετακίνηση των προσώπων (Trevi-92).

---

[8] Λόγω της σημαντικής επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης, η οποία οφείλονταν τόσο σε εξωτερικούς όσο και σε εσωτερικούς παράγοντες.

[9] Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες.

[10] Benyon, J. (1994). Policing the European Union: The Changing Basis of Cooperation on Law Enforcement. Royal Institute of International Affairs, 70(3), 497–517. (p.501).

[11] Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Δανία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία και Πορτογαλία

[12] Europarl (2023). *An area of freedom, security and justice: Police Cooperation*. Διαθέσιμο στο : https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/156/police-cooperation (Πρόσβαση: 15/9/23)

[13] Bunyan, T. (1993). Trevi, Europol and the European State. In Bunyan, T. (Ed), *Statewatching the new Europe*. Unison.

1.1.1 Συμφωνία και Σύμβαση Σένγκεν

Έπειτα από πέντε χρόνια από τη Συμφωνία Σένγκεν τα κράτη της BENELUX, η Γαλλία και η Γερμανία το 1990 προχώρησαν στην υπογραφή της Σύμβασης Σένγκεν[14], η Συμφωνία και η Σύμβαση αποτελούν το «κεκτημένο Σένγκεν», το οποίο και στη συνέχεια ενσωματώθηκε το 1999 στο πλαίσιο της ΕΕ και αποτελεί μέρος της ενωσιακής νομοθεσίας[15]. Παρόλο που η τρομοκρατία δεν αναφέρεται ούτε στη Συμφωνία ούτε στη Σύμβαση, η μετανάστευση και ο έλεγχος των συνόρων θεωρήθηκαν θέματα ασφάλειας και μπορεί να μην αναφέρεται η μετανάστευση ρητά ως απειλή.

Όμως στη Σύμβαση περιλαμβάνονται μια σειρά μέτρων που αποσκοπούν στον έλεγχο της μετανάστευσης, όπου μεταξύ άλλων εμπεριέχονται οι έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα για εντοπισμό και πρόληψη απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, η διασυνοριακή παρακολούθηση, κοινός κατάλογος ύποπτων ατόμων, ποινές κατά των λαθρεμπόρων κ.α.[16]. Επίσης, για πρώτη φορά δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων, γνωστό και ως σύστημα πληροφοριών Σένγκεν (SIS), όπου τα συμβαλλόμενα μέρη είχαν την δυνατότητα να αναζητούν πληροφορίες για ύποπτα πρόσωπα[17].

1.1.2 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Με την επικύρωση της Συνθήκης του Άμστερνταμ το 1999, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης άρχισε να αναπτύσσει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές για τον συντονισμό ενός κοινού συστήματος διαχείρισης της μετανάστευσης και συναφών πολιτικών τομέων, περιλαμβανομένου του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, της νομοθεσίας για το άσυλο και τους πρόσφυγες, καθώς και των πολιτικών θεωρήσεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 73 Θ της συνθήκης, δεν θα μπορούσε να δημιουργηθεί ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς την υιοθέτηση μέτρων που αφορούν τους τομείς της μεταναστευτικής πολιτικής, των συνοριακών ελέγχων και καταπολέμησης της εγκληματικότητας[18].

---

[14] Υπογράφηκε την 19 Ιουνίου 1990 και τέθηκε σε ισχύ το 1995.

[15] Eur-Lex(x.x.). Συμφωνία και Σύμβαση Σένγκεν. Διαθέσιμο στο : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:schengen_agreement (Πρόσβαση: 15/9/23).

[16] EU (1990). Convention Implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic, on the Gradual Abolition of Checks at their Common Borders ("Schengen Implementation Agreement"). Διαθέσιμο στο : https://www.refworld.org/docid/3ae6b38a20.html (Πρόσβαση: 15/9/23)

[17] Παπακωνσταντής, Μ. (2016) *Οι Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Σακκούλα. (σελ. 243).

[18] Επίσης στο άρθρο Κ.3 (Ε) αναφέρεται η προοδευτική θέσπιση μέτρων για τον καθορισμό ελάχιστων κανόνων σχετικά με τις αξιόποινες πράξεις και τις ποινές στους τομείς του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών. Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) C 340 της 10/11/1997. Διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT. (Πρόσβαση: 15/9/23)

Ο ΧΕΑΔ είχε αποτελέσει μια από τις βασικότερες προτεραιότητες της ΕΕ, αυτό διαφάνηκε και από την ειδική σύνοδο που πραγματοποιήθηκε στο Τάμπερε της Ιταλίας τον Οκτώβριο του 1999 με αντικείμενο τη δημιουργία αυτού του χώρου[19]. Το πρόγραμμα που προήλθε από τη σύνοδο και πήρε το όνομα της ανωτέρω πόλης οδήγησε στην ολοκλήρωση των εργασιών σχετικά με το Eurodac[20] καθώς και στην δημιουργία μιας νέας υπηρεσίας, της Europol.

Η ιδέα της δημιουργίας της ελεύθερης κυκλοφορίας ανθρώπων αντιμετωπίστηκε από την αρχή ως μια πιθανή αύξηση των απειλών από τρομοκρατικές ομάδες, παράνομης μετανάστευσης και άλλων μορφών εγκληματικότητας. Συνεπώς, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η ιδέα του συσχετισμού μεταξύ τρομοκρατίας, μετανάστευσης και ελέγχου των συνόρων προήλθε αποκλειστικά από την επίθεση της 9/11. Το υποκεφάλαιο που ακολουθεί εστιάζει στην αντίδραση της ΕΕ σε αυτήν την επίθεση καθώς και σε επιθέσεις που πραγματοποιήθηκαν αργότερα στο ευρωπαϊκό έδαφος.

1.2 Η περίοδος μετά την 11η Σεπτεμβρίου (2001-2011)

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η τρομοκρατική επίθεση της 9/11 είχε σοβαρό αντίκτυπο σχετικά με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και στην ΕΕ. Ωστόσο, για την Ευρώπη δεν ήταν κάτι πρωτόγνωρο καθώς κατά το παρελθόν τα κράτη της Γηραιάς Ηπείρου είχαν βιώσει τρομοκρατικές επιθέσεις, όμως λόγω της συγκεκριμένης επίθεσης, άλλαξε ο τρόπος που αντιμετωπίζονταν η τρομοκρατία. Από την αρχική του αντιμετώπιση ως ένα έγκλημα εντός των εθνικών συνόρων της χώρας όπου είχε πραγματοποιηθεί η επίθεση, πλέον αναβαθμίστηκε σε πρόβλημα που υπερβαίνει τα σύνορα της και απαιτείται η συνεργασία μεταξύ των κρατών[21].

Το παρόν υποκεφάλαιο αρχίζει με την αντίδραση της ΕΕ στην επίθεση της 9/11, στη συνέχεια εξετάζει την εξέλιξη των πολιτικών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της μετανάστευσης και του ελέγχου των συνόρων και τη συσχέτιση μεταξύ αυτών μέχρι το 2011, λαμβάνοντας υπόψη την επίδραση των επιθέσεων στη Μαδρίτη (2004) και στο Λονδίνο (2005).

Στα συμπεράσματα της έκτακτης συνεδρίασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά την επίθεση της 9ης Σεπτεμβρίου, ανακοινώθηκε ότι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας αποτελεί προτεραιότητα για την ΕΕ και πλέον δεν θα θεωρούνταν μόνο οι τρομοκρατικές ομάδες ως εχθρός αλλά και κάθε κράτος που τους

[19] Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (1999). *Συμπεράσματα της Προεδρίας - Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999*. Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf (Πρόσβαση: 17/9/23). Επίσης Βλ. Παπακωνσταντής, Μ. (2016) *Οι Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Σακκούλα. (σσ.278-279).

[20] Ευρωπαϊκό σύστημα για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο. Βλ. ΕΕ αριθ. 603/2013. Διαθέσιμο στο: https://publications.europa.eu/resource/cellar/f9c0b32d-de1d-469e-b803-23c32e95d7e0.0005.03/DOC_2 (Πρόσβαση: 16/9/23).

[21] Coolsaet, R. (2010). EU counterterrorism strategy: value added or chimera? International Affairs, 86(4), 857–873. https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2010.00916.x (pp. 857-860)

υποστηρίζει ή τους υποθάλπει[22]. Όπως αναφέρει και η Den Boer, η ΕΕ είχε την ευκαιρία να ενισχύσει το ρόλο της ως παράγοντας ασφάλειας μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις και το συνακόλουθο αίσθημα επείγοντος.

Η Απόφαση-Πλαίσιο για τον Αγώνα κατά της Τρομοκρατίας (2002) εισήγαγε μια ορισμό για την τρομοκρατική ομάδα και κατέστησε γνωστά εννέα αδικήματα τρομοκρατίας, αποτελώντας ένα σημαντικό βήμα για την ΕΕ σε αυτόν τον τομέα[23]. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η ΕΕ αντιμετώπιζε επίσης διάφορες άλλες προκλήσεις, αυτό φαίνεται στα συμπεράσματα της Σεβίλλης, όπου οι πολιτικές κατά της τρομοκρατίας δεν έλαβαν τόσο έντονη έμφαση όσο η μετανάστευση, ιδίως η παράνομη μετανάστευση[24]. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε τη σημασία της διαχείρισης των ροών μετανάστευσης σύμφωνα με το νόμο και σε συνεργασία με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης, παρ' όλα αυτά, τόνισε ότι η αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης απαιτεί μεγαλύτερη συντονισμένη προσπάθεια και τη χρήση εργαλείων που σχετίζονται με τις εξωτερικές σχέσεις.

1.2.1 Από τη Συνθήκη στον Κανονισμό του Δουβλίνου

Το 2003, η Συνθήκη του Δουβλίνου αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό του Δουβλίνου (Δουβλίνο ΙΙ) με σκοπό να διορθωθούν οι ανεπάρκειές της και να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός για τον γρήγορο καθορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου. Ωστόσο, δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές καθώς παρέμεινε η απαγόρευση προς τους αιτούντες άσυλο να επιλέγουν τη χώρα στην οποία θα μπορούσαν να υποβάλλουν την αίτηση τους. Και παρόλο που είχε ως στόχο την αποτροπή της «αγοράς ασύλου» καθώς και της αποτελεσματικής αντιμετώπισης του προβλήματος που είχε δημιουργηθεί με τους αιτούντες άσυλο που παρέμεναν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στις χώρες εισόδου.

Το αποτέλεσμα ήταν λόγω του τεράστιου αριθμού μεταναστευτικών ροών, μεγάλη καθυστέρηση εξέτασης του αιτήματος από την χώρα που είχε την υποχρέωση αυτή, κάτι που μείωνε την επιτυχή έκβαση αυτής. Ενώ οι χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης συνέχιζαν να αποφεύγουν το πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί, ίσως διότι μέχρι εκείνη την περίοδο δεν είχαν αντιληφθεί το μέγεθος και την βαρύτητα της κατάστασης που θα επικρατούσε μετά από μερικά χρόνια, καθώς κυρίως για τα κράτη μέλη που δεν βρίσκονταν

---

[22] European Council (2001). *Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001*. (P.1) Διαθέσιμο στο: https://www.consilium.europa.eu/media/20972/140en.pdf (Πρόσβαση: 16/9/23).

[23] Baker-Beall, C. (2016). The European Union's fight against terrorism: Discourse, policies, identity. Manchester University Press. http://www.jstor.org/stable/j.ctv18b5nkz. (pp.29-31)

[24] Argomaniz, J. (2009). Post-9/11 institutionalisation of European Union counter-terrorism: emergence, acceleration and inertia. European Security, 18(2), 151–172. https://doi.org/10.1080/09662830903460103. Επίσης βλ. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2002). *Συμπεράσματα της προεδρίας. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης, 21 και 22 Ιουνίου 2002. (σελ. 31).* Διαθέσιμο στο: *https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_02_13*. (Πρόσβαση: 16/9/23).

στα σύνορα με τρίτες χώρες εκτός Ε.Ε. οι αιτούντες άσυλο, αντιμετωπίζονταν ακριβώς ως «πρόβλημα»[25].

Το ίδιο έτος με τον κανονισμό του Δουβλίνου, είχε εγκριθεί και η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας, επισημάνθηκαν οι πέντε βασικές απειλές για την ΕΕ, οι οποίες όμως είναι λιγότερο ορατές και προβλέψιμες[26]. Το σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής ήταν ότι σε κάθε περιγραφή των απειλών[27], αναφέρονταν η τρομοκρατία, η οποία συνιστά υπαρξιακή απειλή για όλη την Ευρώπη και δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μεμονωμένα από τα κράτη μέλη, ενώ ταυτόχρονα επισημάνθηκε η ασφάλεια ως προϋπόθεση της ανάπτυξης[28].

1.2.2 Η Επίδραση των Επιθέσεων σε Μαδρίτη και Λονδίνο

Η βομβιστική επίθεση σε τρένο στην Μαδρίτη τον Μάρτιο του 2004 από ισλαμιστές υπηκόους τρίτων χωρών[29], αποτέλεσε σημείο καμπής όσον αφορά την αυστηροποίηση των ελέγχων των μεταναστευτικών ροών και της καταπολέμησης της τρομοκρατικής απειλής εντός της Ε.Ε.[30]. Στο αναθεωρημένο σχέδιο δράσης του 2001 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας που είχε εγκριθεί τον Οκτώβριο του 2004, κατέτασσε τον έλεγχο των συνόρων ως έναν από τους επτά στρατηγικούς στόχους, οι οποίοι θα μπορούσαν να επιτευχθούν μέσω διαφόρων προτάσεων, που είχαν κατατεθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης τον Ιούνιο του ίδιου έτους[31].

Η ίδρυση του ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης γνωστός και ως «Frontex» ήταν γεγονός[32]. Ο εν λόγω οργανισμός δεν ιδρύθηκε προκειμένου να αναλάβει τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, αλλά για να βελτιώσει την διαχείριση των συνόρων διευκολύνοντας και συντονίζοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών. Παρόλες τις απόπειρες να αποφευχθεί μια επίθεση σε κράτος μέλος, τελικά αυτό δεν ήταν δυνατόν καθώς τον Ιούλιο του 2005, η Αλ-Κάιντα πραγματοποίησε επίθεση στο Λονδίνο.

---

[25] Schuster, L. (2011). Dublin II and Eurodac: examining the (un)intended(?) consequences. Gender, Place and Culture, 18(3), 401–416. https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.566387.

[26] Council of the European Union (2005). *A secure Europe in a better world : European security strategy*, Publications Office. (σελ.9)

[27] Η τρομοκρατία, η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, οι περιφερειακές συγκρούσεις, τα αποτυχημένα κράτη (failed states) και το οργανωμένο έγκλημα

[28] Ο.Π. σσ. 9-10

[29] CNN Greece (2016) Οι κυριότερες επιθέσεις των τζιχαντιστών στην Ευρώπη από το 2004 έως σήμερα. Διαθέσιμο στο : https://www.cnn.gr/kosmos/story/26197/oi-kyrioteres-epitheseis-ton-tzixantiston-stin-eyropi-apo-to-2004-eos-simera (Πρόσβαση: 19/9/23)

[30] Leonard, S. (2010). The use and effectiveness of migration controls as a counter-terrorism instrument in the European Union. Central European Journal of International and Security Studies, 4(1), 32-50. (p.35). Διαθέσιμο στο : http://cejiss.org/issue/2010-volume-4-issue-1/leonard (Πρόσβαση: 19/9/23)

[31] Council of the European Union (2004). EU Plan of Action on Combating Terrorism. 10586/04 Διαθέσιμο στο : https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2010586%202004%20INIT/EN/pdf (Πρόσβαση: 19/9/23)

[32] Κανονισμός 2007/2004 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. ΕΕ L 349 της 25.11.2004

Έπειτα από τέσσερις μήνες, τέθηκε σε ισχύ η αντιτρομοκρατική στρατηγική της ΕΕ και η οποία βασίζονταν σε τέσσερις πυλώνες: πρόληψη, προστασία, καταδίωξη και αντίδραση. Επαναλάμβανε ότι η τρομοκρατία αποτελεί απειλή για όλα τα μέλη της Ένωσης, ενώ ταυτόχρονα αναφέρονταν στον χαρακτήρα της όπου προσελκύει τρομοκρατικά στοιχεία καθώς και ότι το πρόβλημα προέρχονταν από χώρες εκτός της ΕΕ[33].

1.2.3. Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης και η Στρατηγική Εσωτερικής Ασφάλειας (ΣΕΑ).

Στο πλαίσιο της πρακτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εγκρίνει νέες προτεραιότητες στον τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων κάθε πέντε χρόνια, με βάση τις διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας και με σκοπό την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων που εμφανίζονται στον ΧΕΑΔ, συζητήθηκε η ανάγκη για ένα νέο Πρόγραμμα[34].

Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης εγκρίθηκε στις 30 Νοεμβρίου του 2009 και υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Σύνοδο Κορυφής του Δεκεμβρίου του 2009 στις Βρυξέλλες. Το νέο πολυετές πρόγραμμα για τα έτη 2010-2014 έχει ως στόχο τη δημιουργία μιας ανοικτής και ασφαλούς Ευρώπης όπου θα εξυπηρετούνται τα συμφέροντα και οι ανάγκες των πολιτών.

Παρόμοιο με το Πρόγραμμα της Χάγης, το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης επικεντρώνεται στην ενίσχυση του ΧΕΑΔ , αναθεωρώντας την πολιτική της ΕΕ για να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις νέες προκλήσεις, εκμεταλλευόμενο τα πλεονεκτήματα της Συνθήκης της Λισαβόνας. Καθορίζει έξι βασικές πολιτικές προτεραιότητες: (α) την προώθηση της ιθαγένειας και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, (β) τη δημιουργία μιας Ευρώπης δικαίου και δικαιοσύνης, (γ) την επικράτηση μιας Ευρώπης που προστατεύει, (δ) την Ευρώπη εντός μιας παγκοσμιοποιημένης υφηλίου, (ε) τη διαμόρφωση μιας Ευρώπης ευθύνης, αλληλεγγύης και συνεργασίας σε θέματα μετανάστευσης και προσφυγικής πολιτικής, και (στ) τον ρόλο της Ευρώπης σε μια παγκοσμιοποιημένη υφήλιο[35].

Η στρατηγική εσωτερικής ασφάλεια, εγκρίθηκε το 2010, στην αρχή του εγγράφου, μετά την παρουσίαση των επιτευγμάτων της Ένωσης, ανακοίνωσε ότι η ασφάλεια αποτελεί μία από τις κύριες προτεραιότητες για τους ευρωπαίους πολίτες. Έτσι, για άλλη μια φορά, η ΕΕ αναφέρθηκε στους πολίτες για να νομιμοποιήσει την εστίαση του εγγράφου στην ενίσχυση της ασφάλειας ενάντια στις απειλές οποίες «υπονομεύουν τις αξίες και την ευημερία των ανοικτών κοινωνιών της Ένωσης»[36]. Ουσιαστικά στο έγγραφο αναφέρει ότι

---

[33] Council of the European Union (2005) The European Union Counter-Terrorism Strategy, 14469/4/05. Διαθέσιμο στο : https://www.refworld.org/docid/47fdfb28d.html. (Πρόσβαση: 19/9/23)

[34] COM (2009) 262 final, 10.6.2009, pp.4-6

[35]Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2010) Πρόγραμμα της Στοκχόλμης. C 115/1. 4.5.2010. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:el:PDF. (Πρόσβαση: 19/9/23)

[36] Council of the European Union (2010). Internal security strategy for the European Union. (p. 7). doi: 10.2860/87810

οι τρομοκράτες προσελκύονται από την ευημερία, την ελεύθερη κυκλοφορία και την δημοκρατία καθιστώντας την ΕΕ ευάλωτη σε τρομοκρατικές επιθέσεις[37].

1.3 Οι Αραβικές Εξεγέρσεις και η Μεταναστευτική Κρίση (2011-2017)

Αυτό που αρχικά ονομάστηκε «Αραβική Άνοιξη» και το οποίο κατέληξε να είναι ένας «Αραβικός Χειμώνας», επηρέασε όλες τις χώρες της Β. Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Οι αναταραχές που είχαν προκληθεί οδήγησαν, είτε σε ανατροπή καθεστώτων είτε σε εμφύλιους πολέμους που έχουν οδηγήσει κράτη όπως η Λιβύη και η Συρία να θεωρούνται αποτυχημένα, είχε ως επακόλουθο την αύξηση των μεταναστευτικών ροών, και αποτέλεσαν την ανάγκη για αναθεώρηση της Παγκόσμιας Προσέγγισης της Μετανάστευσης.

1.3.1 Η Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας

Η ΣΠΜΚ εγκρίθηκε το 2011 και προώθησε την εστίαση της μετανάστευσης ως προς τους ανθρώπους και όχι στις «ροές» ή για «διαδρομές» μεταναστών[38], για αυτό το λόγο αναγνώρισε ότι οι μετανάστες θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τα δικαιώματα αλλά και με τις υποχρεώσεις τους.

Επίσης, αναγνωρίστηκε και πάλι η σημασία της νόμιμης μετανάστευσης, καθώς παρά την οικονομική κρίση που βρίσκονταν η ΕΕ εκείνη την περίοδο, είχε υποστηριχθεί ότι οι κενές θέσεις εργασίας που υπήρχαν εντός της Ένωσης, θα μπορούσαν να καλυφθούν από εργαζόμενους που θα προέρχονταν από τρίτες χώρες, όμως ταυτόχρονα είχε συνειδητοποιήσει και το πρόβλημα της ένταξης των μεταναστών στην αγορά εργασίας.

Αυτή η αλλαγή της στάσης για τη νόμιμη μετανάστευση οδήγησε στην αντικατάσταση του όρου «παράνομη» με «παράτυπη», ενώ τονίστηκε ο ισχυρισμός ότι χωρίς αποτελεσματικούς συνοριακούς ελέγχους καθώς και πολιτική επιστροφής, η ΕΕ δεν θα είναι σε θέση να παράσχει περισσότερες δυνατότητες νόμιμης μετανάστευσης, η οποία πλέον αναφέρονταν ρητά ως ζήτημα ασφάλειας[39].

Η ΣΠΜΚ παρουσιάζει μια διπλή αντίληψη σχετικά με τον μετανάστη, εμφανίζεται είτε, ως ένα πολιτικό υποκείμενο του οποίου η ζωή απειλείται και πρέπει, μέσω των μηχανισμών ασφαλείας της ΕΕ να διασωθεί, είτε ως κίνδυνος για την ασφάλεια λόγω του ότι η παράτυπη μετανάστευση συνδέεται με το οργανωμένο έγκλημα[40].

---

[37] Baker-Beall, C. (2016). *The European Union's fight against terrorism*. Manchester University Press. https://www.jstor.org/stable/j.ctv18b5nkz.

[38] Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011) Η Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας. COM, 743 18.11.2011. (σελ. 7). Διαθέσιμο στο : https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/COM(2011)743-EL.pdf (Πρόσβαση: 20/9/23)

[39] Ο.Π. σσ. 20-21.

[40] Ο.Π. σελ. 19

1.3.2 Η «Μεταναστευτική κρίση» του 2015

Ενώ από αρκετούς μελετητές ως αρχή της μεταναστευτικής κρίσης θεωρείται το 2015, η αύξηση των αιτούντων ασύλου άρχισε να αυξάνεται πιο πριν, εντούτοις στο ανωτέρω έτος, εμφανίστηκε για πρώτη φορά ένας άνευ προηγουμένου αριθμός αιτούντων, σχεδόν διπλάσιος από το προηγούμενο όριο των 697.000 που πραγματοποιήθηκε μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και την πτώση του τοίχους του Βερολίνου[41].

Αυτή η έντονη εισροή παράτυπης μετανάστευσης προκάλεσε τεχνικά και επιχειρησιακά προβλήματα στα σύνορα, καθώς η ΕΕ δεν ήταν διατεθειμένη να διενεργήσει αποτελεσματικά ελέγχους, να εξετάσει την αίτηση ασύλου και να μετεγκαταστήσει όσους ήρθαν. Προκάλεσε μια συζήτηση σχετικά με την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών, την άνιση κατανομή της ευθύνης μεταξύ των χωρών πρώτης εισόδου και άλλων, ακόμη και ένα ζήτημα ηγεσίας στην ΕΕ[42]. Επιπλέον, υπήρξε το πρόβλημα της απώλειας ζωών των παράτυπων μεταναστών, το οποίο είχε οδηγήσει στη συζήτηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με την αποτελεσματική καταπολέμηση των λαθρεμπόρων και τις κατηγορίες σχετικά με επαναπροωθήσεις μεταναστών, εμποδίζοντας τους έτσι να υποβάλλουν αίτηση για άσυλο και προστασία[43].

Ως αντίδραση στα ανωτέρω προβλήματα ήταν το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για την Ασφάλεια όπου σύμφωνα με αυτό, οι ανησυχίες για την ασφάλεια στην ΕΕ προήλθαν από γειτονικές τρίτες χώρες και απαιτούσαν κοινή προσέγγιση λόγω της σοβαρότητάς τους. Η έμφαση δίνεται στη συνεργασία με αυτές τις χώρες, συμπεριλαμβανομένης της αποστολής εμπειρογνωμόνων και της πρόληψης των βαθύτερων αιτιών των ασφάλειας. Αναγνώρισε τρείς προτεραιότητες: την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, ενώ ως απαραίτητο σημείο, προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών, ήταν η σύνδεση μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας και η διασφάλιση στενότερης συνεργασίας μεταξύ ΔΕΥ και ΚΠΑΑ. Κυρίως στο θέμα της τρομοκρατίας, υπήρξε αναφορά σχετικά με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι, Κοπεγχάγη και Βρυξέλλες επισημαίνοντας το πρόβλημα που έχει προκύψει με τους ξένους μαχητές[44], όπως και με την ανάγκη της προληπτικής αντιμετώπισης της ριζοσπαστικοποίησης.

---

[41] Connor, P. (2016). Number of Refugees to Europe Surges to Record 1.3 Million in 2015. Διαθέσιμο στο : https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/ (Πρόσβαση: 20/9/23). Επίσης βλ. Παράρτημα Α: Πίνακες 1 & 2.

[42] Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Αυστρία, όπου το καλοκαίρι του 2015, με την κατάρρευση των κέντρων υποδοχής, δεν ήταν σε θέση να προσφέρει την κατάλληλη καταγραφή και υποδοχή των προσφύγων. Ενώ τον χειμώνα του ίδιου έτους είχαν εγκατασταθεί συνοριακοί έλεγχοι και φράκτες. Βλ. Greussing, E., & Boomgaarden, H. G. (2017). Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe's 2015 refugee crisis. Journal of Ethnic and Migration Studies, 43(11), 1749–1774. https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1282813 (σσ. 1753-1754)

[43] Stribis, I. (2022) Inquiry into Alleged Human Rights Violation in the Aegean Sea: The FRONTEX Management Board Working Group 2020-2021. In Oanta, G.A. and Belén, S.R. (eds.), Irregular Migrations in Europe: A Perspective from the Sea Basins. Editoriale Scientifica

[44] Το ψήφισμα 2178 (2014) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ορίζει τους ξένους τρομοκράτες μαχητές ως: «Τα άτομα τα οποία μεταβαίνουν εθελοντικά από το κράτος διαμονής ή ιθαγένειας τους σε ένα άλλο

Αν και ήδη από το 2015 τα κράτη μέλη της νότιας Ευρώπης δήλωναν την επιθυμία τους προκειμένου να υπάρξει αλλαγή του συστήματος του Δουβλίνου και έτσι μέσω της θέσπισης ενός μηχανισμού αλληλεγγύης, θα επιτρέπονταν δικαιότερη μετεγκατάσταση των αιτούντων ασύλου στα κράτη μέλη, οι χώρες του Βίσενγκάρντ, αντιτάχθηκαν σθεναρά[45]. Παρόλες τις διαφορετικές απόψεις που είχαν τα κράτη μέλη της ΕΕ, όλα συμφωνούσαν στο ότι θα έπρεπε να ενισχυθεί ο FRONTEX, το αποτέλεσμα των διαφόρων προτάσεων οδήγησε στον κανονισμό 2016/1624 για την Ευρωπαϊκή Συνοριακή και Ακτοφυλακή, διατηρώντας την ίδια νομική προσωπικότητα για τον νέο οργανισμό καθώς και τον τίτλο FRONTEX[46].

Στα καθήκοντα του περιλαμβάνονται, η διευκόλυνση της νόμιμης διέλευσης των συνόρων και η πρόληψη διασυνοριακών εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας μεταναστών ή της τρομοκρατίας, δράσεις έρευνας και διάσωσης (SAR) ατόμων σε ανάγκη στη θάλασσα, ανάλυση κινδύνου για την εσωτερική ασφάλεια, συνεργασία με άλλα όργανα και τρίτες χώρες, επιστροφή μεταναστών κ.λπ.[47]. Επιπλέον, στον κανονισμό αναφέρεται ρητά σε σχέση με το 2004, ότι θα πρέπει να συμβάλει στην παροχή ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της ανίχνευσης και πρόληψης της τρομοκρατίας, κάτι που μέχρι τότε υπονοούνταν λόγω της συνεργασίας του με την Europol καθώς και ότι κατά την διάρκεια των καθηκόντων τους θα τους επιτρέπονταν να φέρουν οπλισμό.

κράτος προκειμένου να συμμετέχουν σε τρομοκρατικές ένοπλες συγκρούσεις». Επίσης Βλ. Europol (2016) European Union Terrorism Situation Trend Report (TE-SAT) 2016, Journal of Deradicalization. Hague. doi: 10.2813/525171.

[45] Zaun, N. (2019) Why is the EU unable to adopt a binding solidarity mechanism for the distribution of asylum seekers? , LSE. Διαθέσιμο στο : https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2019/02/08/why-is-the-eu-unable-to-adopt-a-binding-solidarity-mechanism-for-the-distribution-of-asylum-seekers/ (Πρόσβαση: 21/9/23)

[46] Στριμπής, Ι. & Βαληνάκης, Γ. (2021) Η Ευρωπαϊκή Διαχείριση του Μεταναστευτικού: Η Εξωτερική Διάσταση. Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet. (σελ. 293). Διαθέσιμο στο : https://jmce.gr/portal/eyropaiki-diakyvernisi-tis-metanastesis-i-exoteriki-diastasi/ (Πρόσβαση: 21/9/23)

[47] Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). L 251/1, 16/9/2016. Διαθέσιμο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1624. (Πρόσβαση: 21/9/23). Επίσης Βλ. Stribis, I. (2020) Operation Poseidon in the Aegean Sea and the developments in the governance of EU's maritime borders. In Sobrino Heredia, J.M. & Oanta, G.A. (Ed.), La construcción jurídica de un espacio marítimo común europeo. Barcelona: Bosch Editor

Κεφάλαιο 2: Ο Frontex και η Διαχείριση του Επιχειρησιακού Συντονισμού

Πρωταρχικό καθήκον του Οργανισμού ήταν να συντονίζει και να οργανώνει κοινές επιχειρήσεις με στόχο τη στήριξη των κρατών μελών της πρώτης γραμμής που αντιμετωπίζουν δυσανάλογες μεταναστευτικές πιέσεις για την εκπλήρωση των συνοριακών ελέγχων και της επιτήρησης βάσει του δικαίου της ΕΕ. Όμως οι κοινές επιχειρήσεις έχουν εγείρει μια σειρά από νομικά ζητήματα που προκύπτουν από το γεγονός ότι οι κανονισμοί της ΕΕ προβλέπουν την συνεργασία στα εξωτερικά σύνορα του οργανισμού, όμως η εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης στα σύνορα του κάθε κράτους, αποτελεί ζήτημα εθνικού ενδιαφέροντος[48].

Προκειμένου να παρακαμφθεί αυτή η νομική σύγχυση, η επιχείρηση της ΕΕ, αιτεί από το κράτος μέλος όπου πρόκειται να πραγματοποιηθεί, να αποσυρθεί από τον αποκλειστικό έλεγχο των συνόρων του και να αναγνωρίσει τον FRONTEX ως το νόμιμο φορέα όπου δικαιούται να εκτελεί διάφορα καθήκοντα συνοριακού ελέγχου αντί αυτού.

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξετασθεί ο τρόπος με τον οποίο ο επιχειρησιακός συντονισμός του Frontex έχει επηρεάσει τη διαχείριση των συνόρων της ΕΕ, στο πλαίσιο αυτό θα εκτελεστεί διερεύνηση των επιχειρήσεων στα νότια σύνορα της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων και στην περιοχή του Ατλαντικού.

2.1 Συνεργασία Frontex και Ισπανία

Υπεύθυνη για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ στην περιοχή του Ατλαντικού και της Δυτικής Μεσογείου είναι η Ισπανία, το γεγονός διακοπής της επιχείρησης «Οδυσσέας», είχε ως επακόλουθο να μετακινείται ένας πρωτοφανής αριθμός μεταναστών και αιτούντων άσυλο από τη Δυτική Αφρική με προορισμό τις Καναρίους Νήσους της Ισπανίας[49]. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί όπως ανέφερε η Μαδρίτη η «επείγουσα και δύσκολή κατάσταση», είχε ζητήσει τη συνδρομή της ΕΕ και η οποία μέσω του τότε επιτρόπου Franko Frattini, τέλη Μαΐου του 2006, δήλωσε ότι η Ισπανία θα λάμβανε επιχειρησιακή συνδρομή από την Ένωση μέσω της κοινής θαλάσσιας επιχείρησης συντονισμένης από τον Frontex[50].

[48] Tsourdi, L. (2020) Beyond the Migration Crisis: The Evolving Role of EU Agencies in the Administrative Governance of the Asylum and External Border Control Policies. In: J. Pollak and P, Slominski, eds. *The Role of EU Agencies in the Eurozone and Migration Crisis: Impact and Future Challenges*. Palgrave Macmillan. (σελ. 176). Επίσης βλ. Habermas, J. (2012) The Crisis of the European Union in the Light of a Constitutionalization of International Law. European Journal of International Law, 23, pp.335–348. (σελ.3)

[49] Kaunert, C., & Leonard, S. (2019). The collective securitisation of terrorism in the European Union. West European Politics, 42(2), 261-277. https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1510194 (p.113).

[50] The New York Times (2006) EU sending aid to help Spain stop migrants. Διαθέσιμο στο : https://www.nytimes.com/2006/05/23/world/europe/23iht-union.html/. (Πρόσβαση: 23/9/23)

2.1.1 Ατλαντικός: Από τον «Οδυσσέα» στην «Ήρα»

Το αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας ήταν η δημιουργία της κοινής επιχείρησης με την ονομασία «Ήρα». Ουσιαστικά αποτελούνταν από την «Ήρα-Ι», η οποία ήταν χερσαία επιχείρηση και υποστήριζαν τις ισπανικές αρχές στις Κανάριες νήσους στον εντοπισμό των μεταναστών και στη συνέχεια τον προσδιορισμό των χωρών καταγωγής τους[51], ενώ η « Ήρα-ΙΙ» ήταν η θαλάσσια επιχείρηση που είχε ως σκοπό την πρόληψη της παράτυπης εισόδου στα ισπανικά χωρικά ύδατα και την μείωση απώλειας ζωών στη θάλασσα [52]. Αξίζει να τονιστεί ότι ένα μέρος της θαλάσσιας επιχείρησης πραγματοποιούνταν σε χωρικά ύδατα τρίτων χωρών, όπου μέσω διμερών συμφωνιών μεταξύ Ισπανίας, Μαυριτανίας και Σενεγάλης, επιτρέπονταν η εκτροπή σκαφών που μετέφεραν μετανάστες, στα σημεία αναχώρησης τους.

Όμως, παρά την αρχική πρόοδο που είχε επιτελεστεί, ο FRONTEX δεν διέθετε τον απαραίτητο αριθμό ειδικών εμπειρογνωμόνων και την ικανότητα να συνεισφέρει πρακτικά, αυτό διαφαίνεται στο ότι ο κανονισμός 2007/2004 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, δεν ανέθετε στον FRONTEX την ευθύνη της συγκέντρωσης προσωπικού και εξοπλισμού, με αποτέλεσμα οι αναγκαίοι πόροι για την πραγματοποίηση των επιχειρήσεων να επαφίεται στις διάφορες διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις. Ειδικά κατά την πρώτη φάση της επιχείρησης «Ήρα-ΙΙ», ορισμένα κράτη μέλη δεν παρείχαν το ανθρώπινο δυναμικό αλλά και τον εξοπλισμό που είχαν υποσχεθεί.

Αυτή η απροθυμία οδήγησε την Ισπανική κυβέρνηση, κατά την άτυπη σύνοδο του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων[53], να αιτηθεί για αύξηση της βοήθειας από την ΕΕ. Όμως αρκετά μέλη επέμειναν στην παροχή βοήθειας μόνο όταν οι ισπανικές αρχές σταματήσουν την επαναπροώθηση[54]. Η αναποτελεσματικότητα των διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων για ακόμη μια φορά είχε οδηγήσει στην πολιτικοποίηση του διακρατικού επιχειρησιακού συντονισμού στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα που είχαν προκύψει κατά την περίοδο των κοινών επιχειρήσεων, η ΕΕ μέσω του κανονισμού του ΕΚ με αριθ. 863/2007, όριζε ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέτουν κατάλληλο αριθμό συνοριοφυλάκων («ειδική δύναμη ταχείας επέμβασης»), γνωστή και ως RABIT[55], προκειμένου να συνδράμουν στις περιπτώσεις όπου ένα κράτος μέλος αιτηθεί υποστήριξη λόγω μαζικής εισροής υπηκόων τρίτων κρατών που προσπαθούν να εισέλθουν παράνομα στο έδαφος του. Όπου στη συνέχεια, μέσω του κανονισμού με αριθ. 1168/2011, η ΕΕ ενίσχυσε επιπλέον τον

[51] Συμμετείχαν 29 εμπειρογνώμονες από τη Γαλλία, την Πορτογαλία, την Ιταλία, τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Πολωνία

[52] FRONTEX (2006) Frontex Annual Report 2006. (σελ. 12). Διαθέσιμο στο : https://Frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Annual_report/2006/annual_report_20061.pdf (Πρόσβαση: 23/9/23)

[53] Πραγματοποιήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2006.

[54] Αυστρία, Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο

[55] Rapid Border Intervention Teams

FRONTEX, όσον αφορά το ρόλο του στον συντονισμό των επιχειρήσεων, με τη μετατροπή των RABIT's σε Ευρωπαϊκές Ομάδες Συνοριοφυλάκων (EBGT)[56].

Με την έναρξη της επιχείρησης «HPA» το 2011, συμμετείχαν ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (EMSA), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ελέγχου της Αλιείας (EFCA) και ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Europol)[57]. Ο λόγος που οι ισπανικές αρχές αποδέχθηκαν τη συμμετοχή των ανωτέρω οργανισμών στην επιχείρηση ήταν ότι δεν έθεταν σε αμφισβήτηση τον πολιτικό έλεγχο της Ισπανίας, οι πληροφορίες μεταξύ των οργανισμών πραγματοποιούνταν μέσω αμφίδρομης επικοινωνίας και υποβάλλονταν σε επεξεργασία από τις ισπανικές αρχές.

Η επιχείρηση έως και το 2012 είχε ισχυρή παρουσία στην περιοχή, όμως στη συνέχεια άρχισε να ατονεί, ο λόγος ήταν η σημαντική μείωση των μεταναστευτικών ροών από τη δυτική Αφρική. Τελικά, επίσημα η επιχείρηση ολοκληρώθηκε το 2018, το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αρχίσουν να αυξάνονται σημαντικά και πάλι με χαρακτηριστικό παράδειγμα το 2020 όπου οι αφίξεις παράτυπων μεταναστών είχαν ξεπεράσει σε αριθμό τις 23 χιλιάδες. Αυτή η αυξανόμενη ροή είχε οδηγήσει σε νέες διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ισπανίας και του FRONTEX για επανέναρξη της επιχείρησης που όμως λόγω των διαφορετικών απόψεων δεν υπήρξε κάποιο θετικό αποτέλεσμα.

2.1.2 Δυτική Μεσόγειος: Επιχειρήσεις «Μινέρβα» και «Indalo»

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ροές παράτυπων μεταναστών στη δυτική μεσόγειο, το 2007 και συγκεκριμένα τον Νοέμβριο, δημιουργήθηκε η κοινή επιχείρηση με την ονομασία «Indalo». Πρόκειται για την πρώτη κοινή επιχείρηση που πραγματοποιήθηκε κατά μήκος των μεσογειακών ακτών της Ισπανίας, όπου ο FRONTEX διεξήγαγε περιπολίες με σκοπό τον εντοπισμό ατόμων που χρησιμοποιούσαν την υφιστάμενη μεταναστευτική διαδρομή στις ακτές της Βόρειας Αφρικής, συγκεκριμένα στο Μαρόκο και την Αλγερία[58]. Καλύπτοντας έτσι όλες τις δραστηριότητες κατά μήκος της διαδρομής από το Μαρόκο προς την Ισπανία στη Δυτική Μεσόγειο, υποστηρίζοντας τις ισπανικές αρχές στον τομέα του ελέγχου των συνόρων καθώς και στις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης.

Τον Αύγουστο του 2007, ο Frontex συμμετείχε στην κοινή επιχείρηση «Minerva», η οποία είχε ως σκοπό τον αποτελεσματικό έλεγχο των νότιων ακτών της Ισπανίας. Με την ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων στους λιμένες της Αλγεθίρας και Αλμερίας, αλλά και τους ελέγχους ταυτοτήτων στην Θέουτα, επιδίωκε την εξασφάλιση του αποτελεσματικού ελέγχου των ισπανικών παράκτιων ακτών, όπου είχε σημειωθεί ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων μεταναστών από την Αλγερία και το Μαρόκο. Ουσιαστικά πρόκειται για ενίσχυση της επιχείρησης «Paso del Estrecho» η οποία διεξάγεται από το 1987 κατά τη θερινή περίοδο (από τις 15 Ιουνίου έως 15 Σεπτεμβρίου). Σκοπός της συγκεκριμένης επιχείρησης είναι η οργάνωση της διασυνοριακής κυκλοφορίας ατόμων από τα διάφορα

[56] European Border Guard Teams
[57] FRONTEX (2012) Frontex Joint Operation Hera-annexes 2012.
[58] European Council (2023) Migration flows on the Western routes. Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/western-routes/ (Πρόσβαση: 22/9/23)

μέρη της Ευρώπης, κυρίως από Γαλλία, Βέλγιο και Γερμανία όπου επιστρέφουν στις χώρες της βόρειας Αφρικής όπου κατάγονται για τις ετήσιες διακοπές τους[59].

2.2 Frontex και Ελλάδα: Κοινή επιχείρηση Poseidon (2006-2021)

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί μια κρίσιμη περιοχή για τους συνοριακούς ελέγχους, με την Ελλάδα να είναι το βασικό κράτος μέλος σε αυτή την προσπάθεια. Για να συνδράμει τις ελληνικές αρχές στην επιτήρηση και τη διαχείριση των συνόρων, ο Frontex, από το 2006, συντονίζει την κοινή επιχείρηση «Poseidon Land and Sea». Ο γενικός στόχος ήταν να υλοποιηθούν συντονισμένες επιχειρησιακές δραστηριότητες στα εξωτερικά θαλάσσια σύνορα της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου, προκειμένου να ελεγχθούν οι παράτυπες μεταναστευτικές ροές προς το έδαφος των κρατών μελών της ΕΕ και να αντιμετωπιστεί το διασυνοριακό έγκλημα[60].

Εξαιτίας των επιπτώσεων μετατόπισης που προκλήθηκαν από τις συναφθείσες συμφωνίες της Ιταλίας με τη Λιβύη, αντίστοιχα της Ισπανίας με τη Σενεγάλη και τη Μαυριτανία, τα χερσαία σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ειδικά από το 2009 και έπειτα, αποτέλεσαν ένα από τα κυριότερα σημεία μετακινήσεων παράτυπων μεταναστών[61]. Η αυξανόμενη ροή παράτυπων μεταναστών που ακολούθησε στα χερσαία σύνορα μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας, είχε οδηγήσει σε αναστολή της επιχείρησης «Poseidon Land» και την αντικατάσταση της με την ανάπτυξη ομάδας Rabit, η οποία αποτελούνταν από 567 άτομα προσωπικό από 26 κράτη μέλη και είχε προγραμματιστεί από τον Νοέμβριο του 2010 έως τον Μάρτιο του 2011. Ενώ αρχικά, η αποστολή της ομάδας Rabit, είχε στεφθεί από απόλυτη επιτυχία καθώς η ροή στα χερσαία σύνορα είχε μειωθεί κατά 76%, προκειμένου να αποφύγουν τα αυξανόμενα μέτρα ελέγχου στην ξηρά, οι διακινητές άρχισαν να μετακινούν παράτυπους μετανάστες από τα τουρκικά παράλια προς τα ελληνικά νησιά[62].

Ο τεράστιος αριθμός που διέσχιζαν τα ελληνοτουρκικά θαλάσσια σύνορα προκειμένου να εισέλθουν παράνομα στην ΕΕ, οδήγησε την Ελλάδα το 2015 να αιτηθεί υποστήριξη στην διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος που είχε δημιουργηθεί.

Προκειμένου να αντιμετωπισθεί ο άνευ προηγουμένου αριθμός που κατέφθανε στα ελληνικά νησιά, η ΕΕ προχώρησε σε αντικατάσταση της επιχείρησης «Poseidon sea 2015» με την κινητοποίηση ομάδας Rabit η οποία αποτελούνταν από 2.256 άτομα προσωπικό και μέσα προς υποστήριξη αυτών από τα κράτη μέλη.

Η αποστολή της ομάδας Rabit υιοθέτησε την προσέγγιση βασισμένη σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, γνωστά και ως «ΚΥΤ ή hotspot καθώς και προσέγγισης των

---

[59] Frontex (2021). *Frontex's support to external border management*. Διαθέσιμο στο : https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_08/SR_Frontex_EN.pdf (Πρόσβαση: 22/9/23)

[60] Frontex (2016). *Joint Operation Poseidon (Greece).* Διαθέσιμο στο : https://frontex.europa.eu/media-centre/news/focus/joint-operation-poseidon-greece--3ImFxd (Πρόσβαση: 22/9/23)

[61] Migreurop (2014). *Frontex between Greece and Turkey: At the border of denial*. Διαθέσιμο στο : https://www.frontexit.org/en/news/item/380-press-release-frontex-between-greece-and-turkey-the-border-of-denial (Πρόσβαση: 23/9/23)

[62] Ο.Π.

κομβικών σημείων»[63], στο πλαίσιο της εντολής του Frontex,συνέβαλαν στην επιτάχυνση της διαδικασίας καταγραφής στα ελληνικά νησιά, επιτρέποντας την ταχύτερη καταγραφή και λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων μεγαλύτερου αριθμού μεταναστών[64]. Με την ολοκλήρωση της δεύτερης αποστολής Rabit, κατά την διάρκεια της κοινής επιχείρησης «Poseidon 2016» είχαν παραμείνει 667 άτομα επιπλέον προσωπικό καθώς και 19 σκάφη περιπολίας καθώς επίσης ένα αεροσκάφος και δυο ελικόπτερα[65]. Παρόλο που η επιχείρηση είχε ως κύριο ρόλο τη διαχείριση των παράνομων μεταναστευτικών ροών, πλέον σταδιακά έχει αναλάβει την αντιμετώπιση πρόσθετων ζητημάτων που εμπίπτουν στο ζήτημα της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων, όπως για παράδειγμα η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, του διασυνοριακού εγκλήματος, η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος καθώς και τον εντοπισμό των παράνομων αλιευτικών δραστηριοτήτων. Η πρόοδος αυτή υποδηλώνει ότι η επιχείρηση «Poseidon» λειτουργεί ως ένα είδος «εργαστηρίου» για την ευρύτερη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων που επιθυμεί να εφαρμόσει η Ευρωπαϊκή Ένωση[66].

Αυτό διαφαίνεται και στο ότι ως αποτέλεσμα των αυξανόμενων εντάσεων μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας το 2019, η Ένωση προχώρησε το Νοέμβριο του ίδιου έτους σε αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου του FRONTEX με τον κανονισμό 2019/1896, που προβλέπει την ενίσχυση του οργανισμού, προκειμένου «να αντιμετωπίζει τις μεταναστευτικές προκλήσεις και τις εν δυνάμει μελλοντικές προκλήσεις και απειλές στα εξωτερικά σύνορα»[67]

2.2.1 Η Συμφωνία μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας

Το ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης από την Τουρκία αποτελεί ένα από τα κυριότερα θέματα προς συζήτηση στην ΕΕ, ειδικά από την περίοδο όπου η τουρκική κυβέρνηση κατηγορήθηκε ότι εργαλειοποίησε το μεταναστευτικό προκειμένου έτσι να αποκομίσει όσον δυνατόν περισσότερα κατά την διαπραγμάτευση του Πρόεδρου Ερντογάν

[63] ΕΕΣ(2017) Ειδική Έκθεση αριθ. 06/2017. Διαθέσιμο στο : https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/refugee-crisis-hotspots-06-2017/el/ (Πρόσβαση: 24/9/23)

[64] Το πρώτο κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης δημιουργήθηκε στη νήσο Lampedusa της Ιταλίας τον Σεπτέμβριο του 2015 και στη συνέχεια δημιουργήθηκαν αλλά 8 στο Pozzalo, τον Τάραντα, το Τράπανι, τη Χίο, την Κω, τη Λέσβο, τη Λέρο και τη Σάμο. Βλ. European Commission (2015) Progress Report on the Implementation of the hotspots in Italy. Διαθέσιμο στο : https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdfcs8bljza_j9vvik7m1c3gyxp/vk0gb0qc89v5 (Πρόσβαση: 24/9/23). Επίσης βλ. European Parliament (2020) Hotspots at EU external borders: State of play. Διαθέσιμο στο : https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2020)652090 (Πρόσβαση: 24/9/23).

[65] European Commission (2016). *Implementing the European Agenda on Migration: Commission reports on progress in Greece, Italy and the Western Balkans*. Διαθέσιμο στο : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_269 (Πρόσβαση: 24/9/23).

[66] Stribis, I. (2020) Operation Poseidon in the Aegean Sea and the developments in the governance of EU's maritime borders. In Sobrino Heredia, J.M. & Oanta, G.A. (Ed.), *La construcción jurídica de un espacio marítimo común europeo.* Barcelona: Bosch Editor, pp 991-992.

[67] Αναλυτικά σχετικά με το πλαίσιο του νέου Κανονισμού Βλ. Στριμπής, Ι. (2023) Τα Εξωτερικά Σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Σύνθημα, Ευσεβής Πόθος ή Πραγματικότητα;. Στο Περράκης, Σ. (Επιμ.) *Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές Διαστάσεις. Όψεις Δικαίου και Πολιτικής*. Ι. Σιδέρης.

με την ΕΕ[68]. Το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων ανακοινώθηκε στις 18 Μαρτίου 2016 και τα δυο μέρη είχαν συμφωνήσει ότι τα άτομα που φθάνουν παράτυπα στα ελληνικά νησιά θα επιστρέφουν στην Τουρκία, για κάθε επιστροφή Σύριου, ένα άλλος Σύριος πρόσφυγας θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία σε κράτος μέλος της Ένωσης[69]. Επίσης η ΕΕ θα προχωρούσε σε διαδικασίες άρσης της υποχρεωτικής θεώρησης (visa) και θα διέθετε 6 δισεκατομμύρια ευρώ ως βοήθεια για να ανακουφίσει το βάρος φιλοξενίας των προσφύγων[70]. Ουσιαστικά, η Ένωση ενέκρινε επίσημα το ρόλο της Τουρκίας ως «φύλακας της Ευρώπης», κάτι που αύξησε τη διαπραγματευτική ισχύ της Άγκυρας και άνοιξε το δρόμο για περαιτέρω εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού.

Οι σχέσεις μεταξύ των δυο μερών έκτοτε άρχισε να επιδεινώνεται λόγω των ενεργειών της Άγκυρας[71], με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ευθεία απειλή από τον Πρόεδρο Ερντογάν προς την ΕΕ ότι θα ανοίξει τα σύνορα και θα στείλει πάνω από τρία εκατομμύρια πρόσφυγες στην Ευρώπη[72]. Όπως ήταν αναμενόμενο, η Ελλάδα άρχισε να προετοιμάζεται για αυτό το ενδεχόμενο ζητώντας αμέσως αποστολή ομάδας Rabit, αίτημα που πραγματοποιήθηκε άμεσα με την αποστολή 150 ατόμων αρχικά στα χερσαία σύνορα και έπειτα στα θαλάσσια, με τον συνολικό αριθμό αυτών να ανέρχεται σε 624..

Ο μικρός αριθμός της ομάδας Rabit αντανακλούσε το μικρό ενδιαφέρον αρκετών κρατών μελών σχετικά με τα γεγονότα που εξελίσσονταν στα ελληνοτουρκικά σύνορα[73]. Αλλά και στο ότι διάφορα κράτη που είχαν συμφέροντα στην Τουρκία δεν επιθυμούσαν να δημιουργήσουν εντάσεις στις μεταξύ τους σχέσεις από ένα περιστατικό αντίστοιχο με τα πυρά που είχε δεχθεί γερμανική περίπολος της ομάδας Rabit, όπου ανάγκασε τη Γερμανία να καταδικάσει αυτή την ενέργεια.

Όμως παρόλο τον σχετικά μικρό αριθμό, η αυξανόμενη παρουσία του Frontex έχει επηρεάσει σημαντικά την γεωπολιτική σημασία των συνόρων ΕΕ/Ελλάδας στην περιοχή του Αιγαίου και της Αν. Μεσογείου. Επίσης, μέσων του Frontex πλέον τα κράτη που βρίσκονται στα σύνορα της ΕΕ, μπορούν να ζητούν βοήθεια η οποία θα μπορεί να

---

[68] Demiryontar, B. (2021) Accession conditionality and migration diplomacy: Turkey's dual identity in migration policy negotiations with the EU. European Politics and Society, 22(1), pp.88–103. Doi: 10.1080/23745118.2020.1719741. (σσ. 98-99). Επίσης βλ. Adamson, F.B. and Tsourapas, G. (2019) Migration Diplomacy in World Politics. International Studies Perspectives, 20(2), pp.113–128. Doi: https://doi.org/10.1093/isp/eky015 (σελ. 114&117).

[69] Η Αθήνα είχε υπογράψει πρωτόκολλο επανεισδοχής με την Άγκυρα το 2001, αλλά η συμφωνία είχε παραμείνει σχεδόν ανενεργή. Βλ Λυγερός, Σ. (2016) *Η Εισβολή των Αμάχων*. Πατάκη. (σελ.104)

[70] Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2016) Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016. Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/ (Πρόσβαση: 24/9/23).

[71] Κυρίως λόγω της εισβολής στη Συρία, την παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού και μεταφορά τζιχαντιστικών ομάδων προς υποστήριξη της κυβέρνησης εθνικής ενότητας με έδρα την Τρίπολη, καθώς και των γεγονότων του 2020. Όπου καταπατούσε κυριαρχικά δικαιώματα κρατών μελών της ΕΕ (Ελλάδας και Κύπρου).

[72] Έθνος (2019) *Ερντογάν: Θα στείλουμε 3,6 εκατομμύρια πρόσφυγες στην Ευρώπη, αν χρειαστεί.* Διαθέσιμο στο: https://www.ethnos.gr/World/article/65901/erntoganthasteiloyme36ekatommyriaprosfygessthneyrophanxreiastei (Πρόσβαση: 24/9/23)

[73] Dimitriadi, A., Kaya, A., Kale, B. and Zurabishvili, T. (2018) EU-Turkey Relations and Irregular Migration: Transactional Cooperation in the Making. *Barcelona Centre for International Affairs Future online paper, 16*. Διαθέσιμο στο: https://feuture.uni-koeln.de/sites/feuture/user_upload/FEUTURE_Online_Paper_No_16_D6.3.pdf. (Πρόσβαση: 24/9/23)

παρασχεθεί άμεσα και χωρίς την χρονοβόρα διαδικασία της διαπραγμάτευσης με τα άλλα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Συμβουλίου. Ωστόσο, η στήριξη αυτή από πλευράς του Frontex έχει και το ανάλογο αντίτιμο, το οποίο είναι η παραίτηση του κράτους που ζητεί τη βοήθεια από τον αποκλειστικό έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και η αποδοχή ενός ορισμένου βαθμού διακριτικής παρακολούθησης από τους υπαλλήλους του Frontex.

2.3 Η Παρουσία του Frontex στην Ιταλία: από την κοινή επιχείρηση «Ναυτίλος» στην κοινή επιχείρηση «Themis»

Η διαχείριση των διαδρόμων της Κεντρικής Μεσογείου, που χρησιμοποιούνται ως διέλευση για μετανάστες που προέρχονται από διάφορες περιοχές, συμπεριλαμβανομένων της Ερυθραίας, Σομαλίας, Αιθιοπίας, Νιγηρίας και της Μέσης Ανατολής, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συμμετοχή δύο κρατών μελών της ΕΕ με πολύ διαφορετικά μεγέθη, της Ιταλίας και της Μάλτας. Η εντατικοποίηση των ελέγχων κατά μήκος των διαδρομών του Ατλαντικού και της Δυτικής Μεσογείου οδήγησε σε απότομη αύξηση των αφίξεων μεταναστών το 2005, γεγονός που ώθησε τον Frontex να δρομολογήσει τον Ιούνιο του 2006 την κοινή επιχείρηση «Ναυτίλος». Αυτή η κοινή προσπάθεια, που φιλοξενήθηκε από την Ιταλία και τη Μάλτα, αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση της ροής παράνομων μεταναστών που ταξιδεύουν από τις ακτές της Λιβύης προς τα ιταλικά νησιά Λαμπεντούζα, Παντελλερία και Σικελία, καθώς και προς τη Μάλτα[74].

Επίσης, λόγω της μετατόπισης των μεταναστευτικών ροών που είχε προκύψει λόγω των επιχειρήσεων «Ήρα» και «Indalo», το 2007, ο Frontex είχε δρομολογήσει την έναρξη της επιχείρησης «Ερμής» προκειμένου να αντιμετωπιστεί η αυξανόμενη διακίνηση παράνομων μεταναστών από την Τυνησία προς την Ισπανία και τη Σαρδηνία της Ιταλίας. Κατά την περίοδο 2006-2009 όπου είχαν αναπτυχθεί οι δυο επιχειρήσεις του Frontex, δεν υπήρχε καμία συμμετοχή ιταλικού πλοίου ενώ η συμμετοχή κρατών μελών θεωρούνταν μέτρια. Ενώ ταυτόχρονα, το ιταλικό ΠΝ από το 2003, λειτουργούσε αυτόνομα μέσω της επιχείρησης «Vigilanza Costante», όπου σε συνδυασμό με την διμερή συμφωνία με το τότε καθεστώς Καντάφι της Λιβύης, το ιταλικό ΠΝ είχε διασώσει 100.000 έως 120.000 ζωές και οι περισσότεροι από τους διασωθέντες μετανάστες στάλθηκαν πίσω στη Λιβύη[75].

Ως επακόλουθο της «αραβικής άνοιξης» όπου οδήγησε και στο ξέσπασμα του εμφυλίου στη Λιβύη, είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση του αριθμού των μεταναστών που μετακινούνταν παράνομα από τις διαδρομές της κεντρικής Μεσογείου. Το πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί ήταν ότι σύμφωνα με το UNCLOS και τη Διεθνή Σύμβαση για την Ασφάλεια της Ανθρώπινης Ζωής στη Θάλασσα του 1974, κάθε σκάφος που διασώζει άλλο σκάφος το οποίο βρίσκεται σε κίνδυνο, θα πρέπει να αναλαμβάνει την ευθύνη για τους επιβάτες του. Επίσης, το κράτος όπου είναι υπεύθυνο για την περιοχή ευθύνης για έρευνα

[74] FRONTEX (2007) Frontex Annual Report 2007. (σελ.24). Διαθέσιμο στο : https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Annual_report/2007/frontex_general_report_2007_final.pdf . (Πρόσβαση: 24/9/23)

[75] Chamber of Deputies of the Italian Parliament (2013) XVII Legislature, Reports of the Boards and Commissions. Διαθέσιμο στο: https://www.camera.it/leg17/824?tipo=I&anno=2013&mese=10&giorno=&commissione= (Πρόσβαση: 24/9/23)

και διάσωση, πρέπει να βρίσκει ένα ασφαλές μέρος προκειμένου να καλυφθούν οι άμεσες ανάγκες των διασωθέντων.

Το πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί ήταν ότι παρόλο που τα κράτη μέλη της ΕΕ υπόκεινται στο διεθνές δίκαιο, η πρακτική εφαρμογή και ερμηνεία διέφερε σε κάθε χώρα, με αποτέλεσμα να υπάρχει σοβαρός αντίκτυπος στην αποτελεσματικότητα του Frontex στην περιοχή, ειδικά όταν στην περιοχή SAR δρούσαν πλοία από διάφορες χώρες της Ένωσης[76].

Τελικά, το ζήτημα της αποβίβασης των διασωθέντων παράνομων μεταναστών διευκρινίστηκε με τον κανονισμό 656/2014 της ΕΕ[77], όπου είχαν τεθεί οι κατευθυντήριες γραμμές καθώς και η οικονομική υποστήριξη προς τα παράκτια κράτη. Όμως όπως είχε παρατηρηθεί στις επιχειρήσεις «Ναυτίλος» και «Ερμής», το πρόβλημα συνέχιζε να υφίστανται καθώς είτε η απροθυμία των χωρών υποδοχής (Ιταλία και Μάλτα), είτε των πλοίων που συμμετείχαν στις κοινές επιχειρήσεις να διεξάγουν SAR, είχε ως αποτέλεσμα να υπάρχουν συχνά περιστατικά αποφυγής ευθυνών μεταξύ των χωρών.

Λόγω της συνεχιζόμενης διαφωνίας σχετικά με τα σημεία όπου θα αποβιβάζονταν και της μετεγκατάστης των διασωθέντων μεταναστών στην περιοχή της Κεντρικής Μεσογείου, πλοία που μετέφεραν μετανάστες δεν ήταν σε θέση να βρουν λιμάνι για να τους αποβιβάσουν[78]. Και παρόλο που μια απόφαση του Συμβουλίου το 2010, επιχείρησε να ρυθμίσει τις υποχρεώσεις αποβίβασης των κρατών μελών όπου φιλοξενούν τις κοινές επιχειρήσεις με τον Frontex. Το αποτέλεσμα ήταν η Μάλτα να αρνηθεί να συμμετάσχει σε οποιαδήποτε κοινή επιχείρηση και η Ιταλία, παρόλο που την αποδέχθηκε, να θεωρεί ότι η συμμετοχή της σε αυτή να εμποδίζει την πιο σκληρή προσέγγιση που αφορούσε την επιστροφή των μεταναστών στις χώρες από όπου είχαν αποπλεύσει. Αυτές οι ενέργειες είχαν ως επακόλουθο κατά την περίοδο μεταξύ 2010-2014, να μειωθεί σημαντικά η παρουσία του Frontex στην κεντρική Μεσόγειο.

2.3.1 Επιχείρηση «Τρίτων»: Από τα εθνικά σύνορα στα σύνορα της ΕΕ

Στις 3 Οκτωβρίου 2013, σκάφος το οποίο μετέφερε μετανάστες από τη Λιβύη, βυθίστηκε ανοιχτά της ιταλικής νήσου Λαμπεντούζα παρασύροντας στο θάνατο 360 άτομα, αυτή η τραγωδία είχε οδηγήσει την τότε επίτροπο Cecilia Malmström, να προτείνει τη δημιουργία επιχείρησης του Frontex, η οποία θα κάλυπτε τα θαλάσσια σύνορα της ΕΕ στη Μεσόγειο, από την Κύπρο έως την Ισπανία. Ωστόσο, η πρόταση συνάντησε την αντίθεης αρκετών κρατών μελών, τα οποία υποστήριζαν ότι μια τέτοια μεγέθους επιχείρηση, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως παράγοντας έλξης για τους διακινητές.

---

[76] Cusumano, E. (2019) *Migrant rescue as organized hypocrisy: EU maritime missions offshore Libya between humanitarianism and border control*. Cooperation and Conflict, 54(1), pp.3–24. (σελ. 10)

[77] Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). L 656/2014, 15/5/2014. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0656 (Πρόσβαση: 24/9/23)

[78] Stagno-Navarra, K. (2011). NATO hands over rescued migrants to Tunisian frigate. MaltaToday. Διαθέσιμο στο : https://www.maltatoday.com.mt/news/national/11402/nato-hands-over-rescued-migrants-to-tunisian-frigate . (Πρόσβαση: 24/9/23)

Αυτή η απροθυμία, οδήγησε την ιταλική κυβέρνηση να ξεκινήσει τη μονομερή επιχείρηση με την ονομασία «Mare Nostrum», η οποία αντικατέστησε την «Vigilanza Costante». Κάλυπτε περιοχές SAR που ανήκουν όχι μόνο στην Ιταλία, αλλά και της Μάλτας και της Λιβύης. Αν και η επιχείρηση ήταν αποτελεσματική, το τεράστιο κόστος της είχε ως επακόλουθο να θεωρείται όχι μόνο οικονομικά, αλλά και πολιτικά ως μη βιώσιμη, καθώς θεωρούνταν από Ιταλούς και από πολιτικούς άλλων χωρών ως μια «υπηρεσία ταξί»[79]. Παρόμοια άποψη είχε και ο διευθυντής του Frontex, Gil Arias, ο οποίος είχε αναφέρει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Σεπτέμβριο του 2014 ότι η επιχείρηση «Mare Nostrum» ήταν παράγοντας έλξης για τους διακινητές. Οι συνεχιζόμενες αρνητικές θέσεις σχετικά με αυτή, ουσιαστικά ώθησαν την Ιταλία να βρει μια λύση προκειμένου να τερματιστεί, κάτι που τελικά πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο που η Ιταλία είχε αναλάβει την Προεδρία του Συμβουλίου Υπουργών της ΕΕ[80].

Η κοινή επιχείρηση «Τρίτων» ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 2014 και η αρχική του περιοχή ευθύνης, σε αντίθεση με το «Mare Nostrum», περιορίζονταν σε απόσταση 30 ναυτικών μιλίων από τις ιταλικές ακτές. Η περιορισμένη ακτίνα δράσης είχε αντιμετωπιστεί αρνητικά κυρίως από την ακαδημαϊκή κοινότητα, καθώς είχε θεωρηθεί ότι μετατοπίστηκε από τις επιχειρήσεις SAR σε επιχειρήσεις επιτήρησης και ελέγχου[81]. Προκειμένου να καλυφθεί το κενό που είχε δημιουργηθεί, η Ιταλία προχώρησε και πάλι στην επιχείρηση «Constant Vigilance» τον Οκτώβριο του 2015 και το ίδιο έτος, η ΕΕ δρομολόγησε την επιχείρηση «Σοφία» στη νότια κεντρική Μεσόγειο με στόχο την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων. Ουσιαστικά, με την ολοκλήρωση της μονομερής Ιταλικής επιχείρησης «Mare Nostrum», στην περιοχή της κεντρικής Μεσογείου, υπήρχαν τρείς διαφορετικές αποστολές[82]. Και παρά τον κεντρικό ρόλο της Ιταλίας σε αυτές, η χώρα συνδέθηκε και ενσωματώθηκε σε ένα ευρύτερο δίκτυο του συστήματος διαχείρισης των συνόρων της ΕΕ.

Παρόλο που το πεδίο δράσης των επιχειρήσεων ήταν σχετικά ξεκάθαρο, τον Σεπτέμβριο του 2019, η ιταλική κυβέρνηση είχε ζητήσει αναθεώρηση της επιχείρησης «Σοφία», η ένσταση αφορούσε το γεγονός του ότι οι μετανάστες που διασώζονταν, αποβιβάζονταν σε ιταλικούς λιμένες. Λόγω της αδυναμίας μια κοινής απόφασης, τα κράτη μέλη αποφάσισαν να παρατείνουν την αποστολή για επιπλέον έξι μήνες, χωρίς τη συμμετοχή πολεμικών πλοίων τα οποία θα ενδέχονταν να συμμετάσχουν σε τυχόν

[79] Παρόμοιες αναφορές υπήρξαν από τον Ιταλό πολιτικό Maurizio Gasparri του Forza Italia καθώς και από τον Γερμανό Υπουργό Εσωτερικών Thomas de Maizière. Βλ. Dinmore, G. and Segreti, G. (2014) Italy's right calls for end to navy's rescue of African migrants. Financial Times. Διαθέσιμο στο: https://www.ft.com/content/4236e56c-ca08-11e3-ac05-00144feabdc0. (Πρόσβαση: 24/9/23). Επίσης : Kleinjung, T. (2014) Ein Monat Triton statt Mare Nostrum: Die Grenzschützer als Retter. tagesschau Διαθέσιμο στο: https://www.tagesschau.de/ausland/eu-triton-105.html (Πρόσβαση: 24/9/23)

[80] ANSA (2014) Alfano seeks Mare Nostrum exit strategy. ANSA en Politics. Διαθέσιμο στο: https://www.ansa.it/english/news/politics/2014/08/26/alfano-seeks-mare-nostrum-exit-strategy_e42b4cac-5874-476c-beed-174741d5b7a7.html (Πρόσβαση: 24/9/23)

[81] Carrera, S. and den Hertog, L. (2015) Whose Mare? Rule of law challenges in the field of European border surveillance in the Mediterranean. Centre for European Policy Studies, Working Document. Διαθέσιμο στο: https://www.ceps.eu/ceps-publications/whose-mare-rule-law-challenges-field-european-border-surveillance-mediterranean/ (Πρόσβαση: 24/9/23)

[82] Η πρώτη είναι η συμμετοχή της Frontex που αφορά τον έλεγχο των ευρωπαϊκών ακτών, η δεύτερη είναι η αποστολή της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) και η Τρίτη η μονομερής επιχείρηση της Ιταλίας.

επιχειρήσεις SAR. Η επιχείρηση «Σοφία» τερματίστηκε επίσημα στις 31 Μαρτίου 2020 και ξεκίνησε η επιχείρηση «Ειρήνη» η οποία είχε ως σκοπό την εφαρμογή του εμπάργκο όπλων στο πλαίσιο του ΟΗΕ στις ακτές της Λιβύης, χωρίς να γίνεται καμία αναφορά σε επιχειρήσεις SAR.

2.3.2 Από τον «Τρίτων» στη «Θέμις»

Έπειτα από την αποτυχία των διαπραγματεύσεων που αφορούσε την πιο ενεργή συμμετοχή της Μάλτας στις επιχειρήσεις SAR καθώς και της αποβίβασης μεταναστών σε αυτή, η Ιταλία και ο Frontex προχώρησαν στην παύση του «Τρίτων» και στην έναρξη της επιχείρησης «Θέμις» τον Φεβρουάριο του 2018.

Ο επιχειρησιακός τομέας της επιχείρησης είχε περιοριστεί σε απόσταση 24 ναυτικών μιλίων από τις ιταλικές ακτές, αποκλείοντας την περιοχή ευθύνης SAR της Μάλτας, όπου πλέον τα άτομα που θα διασώζονται σε αυτή, δεν θα επιτρέπεται να αποβιβαστούν σε λιμάνι της Ιταλίας.

Και ενώ η περιοχή της επιχείρησης είναι ουσιαστικά καθορισμένη, δεν ισχύει το ίδιο για τα πτητικά μέσα που έχουν αναλάβει αρκετά μεγαλύτερη περιοχή, καθώς δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο όριο όσον αφορά την απόσταση. Παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα να ενημερώνεται η Λιβυκή ακτοφυλακή σχετικά με ύποπτα σκάφη και να της παρέχει πληροφορίες κατά την παρακολούθηση τους, εμμέσως υποδηλώνεται η πιθανή ανάπτυξη εναέριων μέσων εντός της ζώνης SAR της Λιβύης.

Εκτός από την επέκταση της ζώνης επιτήρησης προς το νότο, ο Frontex, επωφελούμενος από τον κανονισμό της ΕΕ του 2019[83], ενίσχυσε τον επιχειρησιακό συντονισμό μεταξύ των διαφορετικών κοινών επιχειρήσεων στην περιοχή της Μεσογείου, θέτοντας έτσι τις βάσεις προκειμένου να υπάρξει στο μέλλον ένας θεσμοθετημένος και ολοκληρωμένος ευρωπαϊκός χώρος επιβολής του νόμου.

[83] Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) 2019/1896, 14/11/2019. Διαθέσιμο στο : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1896&from=EN (Πρόσβαση: 25/9/23)

Συμπεράσματα

Η ΕΕ εξακολουθεί να επικεντρώνεται στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας μέσω της αύξησης των συνοριακών ελέγχων και της ανταλλαγής πληροφοριών. Ειδικά μέχρι και τις τρομοκρατικές επιθέσεις που είχαν δεχθεί τα κράτη μέλη το 2015, υπήρχε η αντίληψη ότι τα προβλήματα της ΕΕ προέρχονταν από τρίτες χώρες καθώς και ότι μέσω τη καταπολέμησης των δικτύων διακίνησης παράνομων μεταναστών, θα μπορούσε να προστατευτεί από το οργανωμένο έγκλημα αλλά και να αποτραπεί η είσοδος σε τρομοκρατικά στοιχεία.

Ως επακόλουθο της οικονομικής κρίσης του 2008, όπου επηρέασε και όλη την Ευρώπη αλλά και τη μεταναστευτική κρίση που ακολούθησε, οι χώρες που έχουν επηρεαστεί σημαντικά είναι οι χώρες του νότου. Αυτό διαφαίνεται από τις συνεχιζόμενες επιχειρήσεις αλλά και πολιτικές των χωρών της Μεσογείου, προκειμένου να προστατεύσουν τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Ενέργειες οι οποίες δεν έχουν την σύμπνοια ή έστω μια διαφορετική άποψη από τις χώρες που βρίσκονται στο βορρά σχετικά με την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού προβλήματος καθώς με τον κανονισμό του Δουβλίνου δεν επηρεάζονται, τουλάχιστον άμεσα, σε σχέση με αυτές που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή.

Η ΕΕ προκειμένου να συνδράμει στις εξελίξεις που ήδη είχαν αρχίσει να την επηρεάζουν, το 2004 ίδρυσε τον Frontex ο οποίος λόγω της αντικειμενικής ανεπάρκειας όσον αφορά τον τομέα της επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, το 2016, οδήγησε την ΕΕ στην δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής διατηρώντας την ίδια νομική προσωπικότητα και όνομα του προκατόχου του και το 2019 ενισχύθηκε προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματικότερος έλεγχος των εξωτερικών συνόρων.

Σε όλη την πορεία του Frontex παρατηρούμε ότι όντως παρέχει στις διάφορες επιχειρήσεις που συνδράμει, προσωπικό και εξοπλισμό, τα οποία συνεχώς αυξάνονται σε αριθμό αλλά και ακολουθούν τις διάφορες τεχνολογικές εξελίξεις.

Όμως το γεγονός της υπερβολικής πολιτικοποίησης από τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης σχετικά με τον επιχειρησιακό ρόλο του Frontex, σε συνδυασμό με διάφορες κατηγορίες σχετικά με το μη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παράνομων μεταναστών. Κατηγορίες οι οποίες ταυτόχρονα οι ίδιες τις κάνουν, καλυπτόμενες με τον μανδύα του κανονισμού του Δουβλίνου, αρνούνται να δεχθούν άτομα αιτούντες άσυλο που βρίσκονται σε χώρες της πρώτης γραμμής όπως η Ελλάδα. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι κύριοι υπεύθυνοι για τον έλεγχο των συνόρων παραμένουν τα κράτη μέλη ενώ ο Frontex είναι «συνεύθυνος», αποτελούν τροχοπέδη στην δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού που θα έχει την δυνατότητα να ελέγχει αποτελεσματικά τα ευρωπαϊκά σύνορα.

Η συνεχιζόμενη δυσαρέσκεια από τους πολίτες της ΕΕ σχετικά με τις χρονοβόρες διαδικασίες λήψης αποφάσεων, έχει οδηγήσει αρκετούς ακαδημαϊκούς να προτείνουν την δημιουργία μιας αποτελεσματικότερης και πραγματικά ενοποιημένης Ευρώπης.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βιβλία στα Ελληνικά

Λυγερός, Σ. (2016) *Η Εισβολή των Αμάχων*. Πατάκη.

Μπόση, Μ. (2018) *Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας*. Ποιότητα.

Παπακωνσταντής, Μ. (2016) *Οι Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Σακκούλα

Στριμπής, Ι. & Βαληνάκης, Γ. (2021*) Η Ευρωπαϊκή Διαχείριση του Μεταναστευτικού: Η Εξωτερική Διάσταση*. Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet.

Στριμπής, Ι. (2023) Τα Εξωτερικά Σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Σύνθημα, Ευσεβής Πόθος ή Πραγματικότητα;. Στο Περράκης, Σ. (Επιμ.) *Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές Διαστάσεις*. Όψεις Δικαίου και Πολιτικής. Ι. Σιδέρης.

Ξενόγλωσσα Βιβλία

Bramwell, A.C. (Ed.). (1988). Refugees in the Age of Total War. Routledge.

Bunyan, T. (1993). Trevi, Europol and the European State. In Bunyan, T. (Ed), Statewatching the new Europe. Unison

Baker-Beall, C. (2016). *The European Union's fight against terrorism*. Manchester University Press. https://www.jstor.org/stable/j.ctv18b5nkz.

Leonard, S., & Kaunert, C. (2019). *Refugees, Security and the European Union*. Routledge

Tsourdi, L. (2020) Beyond the Migration Crisis: The Evolving Role of EU Agencies in the Administrative Governance of the Asylum and External Border Control

Policies. In: J. Pollak and P, Slominski, eds. *The Role of EU Agencies in the Eurozone and Migration Crisis: Impact and Future Challenges*. Palgrave Macmillan

Stribis, I. (2022) Inquiry into Alleged Human Rights Violation in the Aegean Sea: The FRONTEX Management Board Working Group 2020-2021. In Oanta, G.A. and Belén, S.R. (eds.), *Irregular Migrations in Europe: A Perspective from the Sea Basins*. Editoriale Scientifica

Stribis, I. (2020) Operation Poseidon in the Aegean Sea and the developments in the governance of EU's maritime borders. In Sobrino Heredia, J.M. & Oanta, G.A. (Ed.), La construcción jurídica de un espacio marítimo común europeo. Barcelona: Bosch Editor

Άρθρα

Argomaniz, J. (2009). Post-9/11 institutionalisation of European Union counter-terrorism: emergence, acceleration and inertia. European Security, 18(2), 151–172. https://doi.org/10.1080/09662830903460103.

Adamson, F.B. & Tsourapas, G. (2019) Migration Diplomacy in World Politics. International Studies Perspectives, 20(2), pp.113–128. Doi: https://doi.org/10.1093/isp/eky015

Baker-Beall, C. (2016). The European Union's fight against terrorism: Discourse, policies, identity. Manchester University Press. http://www.jstor.org/stable/j.ctv18b5nkz.

Benyon, J. (1994). Policing the European Union: The Changing Basis of Cooperation on Law Enforcement. Royal Institute of International Affairs, 70(3), 497–517.

Coolsaet, R. (2010). EU counterterrorism strategy: value added or chimera? International Affairs, 86(4), 857–873. https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2010.00916.x

Cusumano, E. (2019) *Migrant rescue as organized hypocrisy: EU maritime missions offshore Libya between humanitarianism and border control*. Cooperation and Conflict, 54(1), pp.3–24.

Demiryontar, B. (2021) Accession conditionality and migration diplomacy: Turkey's dual identity in migration policy negotiations with the EU. European Politics and Society, 22(1), pp.88–103. Doi: 10.1080/23745118.2020.1719741.

Greussing, E., & Boomgaarden, H. G. (2017). Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe's 2015 refugee crisis. Journal of Ethnic and Migration Studies, 43(11), 1749–1774. https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1282813

Habermas, J. (2012) The Crisis of the European Union in the Light of a Constitutionalization of International Law. European Journal of International Law, 23, pp.335–348.

Huysmans, J. (2000). The European Union and the Securitization of Migration*.JCMS: Journal of Common Market Studies December, 38(5), 751–777. https://doi.org/10.1111/1468-5965.00263.

Huysmans, J. (2006). *The Politics of Insecurity Fear, Migration and Asylum in the EU*. .Routledge Επίσης βλ. Den Boer, M., & Monar, J. (2002). Keynote Article: 11 September and the Challenge of Global Terrorism to the EU as a Security Actor. JCMS: Journal of Common Market Studies, 40, 11–28. https://doi.org/10.1111/1468-5965.40.s1.2.

Kaunert, C., & Leonard, S. (2019). The collective securitisation of terrorism in the European Union. West European Politics, 42(2), 261-277. https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1510194 (p.113).

Leonard, S. (2010). The use and effectiveness of migration controls as a counter-terrorism instrument in the European Union. Central European Journal of International and Security Studies, 4(1), 32-50. Διαθέσιμο στο : http://cejiss.org/issue/2010-volume-4-issue-1/leonard (Πρόσβαση: 19/9/23).

Schuster, L. (2011). Dublin II and Eurodac: examining the (un)intended(?) consequences. Gender, Place and Culture, 18(3), 401–416. https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.566387.

Διαδικτυακές πηγές

ANSA (2014) Alfano seeks Mare Nostrum exit strategy. ANSA en Politics. Διαθέσιμο στο: https://www.ansa.it/english/news/politics/2014/08/26/alfano-seeks-mare-nostrum-exit-strategy_e42b4cac-5874-476c-beed-174741d5b7a7.html (Πρόσβαση: 24/9/23)

Carrera, S. and den Hertog, L. (2015) Whose Mare? Rule of law challenges in the field of European border surveillance in the Mediterranean. Centre for European Policy Studies, Working Document. Διαθέσιμο στο: https://www.ceps.eu/ceps-publications/whose-mare-rule-law-challenges-field-european-border-surveillance-mediterranean/ (Πρόσβαση: 24/9/23)

Chamber of Deputies of the Italian Parliament (2013) XVII Legislature, Reports of the Boards and Commissions. Διαθέσιμο στο: https://www.camera.it/leg17/824?tipo=I&anno=2013&mese=10&giorno=&commissione= (Πρόσβαση: 24/9/23)

CNN Greece (2016) Οι κυριότερες επιθέσεις των τζιχαντιστών στην Ευρώπη από το 2004 έως σήμερα. Διαθέσιμο στο : https://www.cnn.gr/kosmos/story/26197/oi-kyrioteres-epitheseis-ton-tzixantiston-stin-eyropi-apo-to-2004-eos-simera (Πρόσβαση: 19/9/23)

Connor, P. (2016). Number of Refugees to Europe Surges to Record 1.3 Million in 2015. Διαθέσιμο στο : https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/ (Πρόσβαση: 20/9/23).

Council of the European Union (2004). EU Plan of Action on Combating Terrorism. 10586/04 Διαθέσιμο στο :

https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2010586%202004%20INIT/EN/pdf (Πρόσβαση: 19/9/23)

Council of the European Union (2005) The European Union Counter-Terrorism Strategy, 14469/4/05. Διαθέσιμο στο : https://www.refworld.org/docid/47fdfb28d.html. (Πρόσβαση: 19/9/23)

Dimitriadi, A., Kaya, A., Kale, B. and Zurabishvili, T. (2018) EU-Turkey Relations and Irregular Migration: Transactional Cooperation in the Making. *Barcelona Centre for International Affairs Future online paper, 16*. Διαθέσιμο στο: https://feuture.uni-koeln.de/sites/feuture/user_upload/FEUTURE_Online_Paper_No_16_D6.3.pdf. (Πρόσβαση: 24/9/23)

Dinmore, G. and Segreti, G. (2014) Italy's right calls for end to navy's rescue of African migrants. Financial Times. Διαθέσιμο στο: https://www.ft.com/content/4236e56c-ca08-11e3-ac05-00144feabdc0. (Πρόσβαση: 24/9/23).

Kleinjung, T. (2014) Ein Monat Triton statt Mare Nostrum: Die Grenzschützer als Retter. tagesschau Διαθέσιμο στο: https://www.tagesschau.de/ausland/eu-triton-105.html (Πρόσβαση: 24/9/23)

Migreurop (2014). *Frontex between Greece and Turkey: At the border of denial*. Διαθέσιμο στο : https://www.frontexit.org/en/news/item/380-press-release-frontex-between-greece-and-turkey-the-border-of-denial (Πρόσβαση: 23/9/23)

Europarl (2023). *An area of freedom, security and justice: Police Cooperation*. Διαθέσιμο στο : https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/156/police-cooperation (Πρόσβαση: 15/9/23)

European Council (2001). *Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001*. (P.1) Διαθέσιμο στο: https://www.consilium.europa.eu/media/20972/140en.pdf (Πρόσβαση: 16/9/23).

Frontex. (2006) Frontex Annual Report 2006. (σελ. 12). Διαθέσιμο στο : https://Frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Annual_report/2006/annual_report_2006 1.pdf (Πρόσβαση: 23/9/23)

Frontex (2021). *Frontex's support to external border management*. Διαθέσιμο στο : https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_08/SR_Frontex_EN.pdf (Πρόσβαση: 22/9/23)

Frontex (2016). *Joint Operation Poseidon (Greece).* Διαθέσιμο στο : https://frontex.europa.eu/media-centre/news/focus/joint-operation-poseidon-greece--3ImFxd (Πρόσβαση: 22/9/23)

European Commission (2015) Progress Report on the Implementation of the hotspots in Italy. Διαθέσιμο στο : https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdfcs8bljza_j9vvik7m1c3gyxp/vk0gb0qc89v5 (Πρόσβαση: 24/9/23).

European Parliament (2020) Hotspots at EU external borders: State of play. Διαθέσιμο στο : https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2020)652090 (Πρόσβαση: 24/9/23).

European Commission (2016). *Implementing the European Agenda on Migration: Commission reports on progress in Greece, Italy and the Western Balkans*. Διαθέσιμο στο : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_269 (Πρόσβαση: 24/9/23).

FRONTEX (2007) Frontex Annual Report 2007. (σελ.24). Διαθέσιμο στο : https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Annual_report/2007/frontex_general_report_2007_final.pdf. (Πρόσβαση: 24/9/23)

Stagno-Navarra, K. (2011). NATO hands over rescued migrants to Tunisian frigate. MaltaToday. Διαθέσιμο στο : https://www.maltatoday.com.mt/news/national/11402/nato-hands-over-rescued-migrants-to-tunisian-frigate . (Πρόσβαση: 24/9/23)

The New York Times (2006) EU sending aid to help Spain stop migrants. Διαθέσιμο στο : https://www.nytimes.com/2006/05/23/world/europe/23iht-union.html/. (Πρόσβαση: 23/9/23)

Zaun, N. (2019) Why is the EU unable to adopt a binding solidarity mechanism for the distribution of asylum seekers? , LSE. Διαθέσιμο στο : https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2019/02/08/why-is-the-eu-unable-to-adopt-a-binding-solidarity-mechanism-for-the-distribution-of-asylum-seekers/ (Πρόσβαση: 21/9/23)

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). L 251/1, 16/9/2016. Διαθέσιμο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1624. (Πρόσβαση: 21/9/23)

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) 2019/1896, 14/11/2019. Διαθέσιμο στο : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1896&from=EN (Πρόσβαση: 25/9/23)

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). L 656/2014, 15/5/2014. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0656 (Πρόσβαση: 24/9/23)

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2016) Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016. Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/ (Πρόσβαση: 24/9/23).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2002). *Συμπεράσματα της προεδρίας. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης, 21 και 22 Ιουνίου 2002. (σελ. 31).* Διαθέσιμο στο: *https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_02_13*. (Πρόσβαση: 16/9/23).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2010) Πρόγραμμα της Στοκχόλμης. C 115/1. 4.5.2010. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:el:PDF. (Πρόσβαση: 19/9/23)

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) C 340 της 10/11/1997. Διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT. (Πρόσβαση: 15/9/23)

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (1999). *Συμπεράσματα της Προεδρίας - Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999*. Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf (Πρόσβαση: 17/9/23)

Ευρωπαϊκό σύστημα για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο. Βλ. ΕΕ αριθ. 603/2013. Διαθέσιμο στο: https://publications.europa.eu/resource/cellar/f9c0b32d-de1d-469e-b803-23c32e95d7e0.0005.03/DOC_2 (Πρόσβαση: 16/9/23).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2023). *Τρομοκρατία στην ΕΕ: στοιχεία και αριθμοί*. Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/terrorism-eu-facts-figures/ (Πρόσβαση: 10/9/23).

Έθνος (2019) *Ερντογάν: Θα στείλουμε 3,6 εκατομμύρια πρόσφυγες στην Ευρώπη, αν χρειαστεί.* Διαθέσιμο στο:

https://www.ethnos.gr/World/article/65901/erntoganthasteiloyme36ekatommyriaprosfygessthneyrophanxreiastei (Πρόσβαση: 24/9/23)

Παράρτημα Α: Πίνακες

Πίνακας 1: Αριθμός αιτούντων ασύλου το 2015

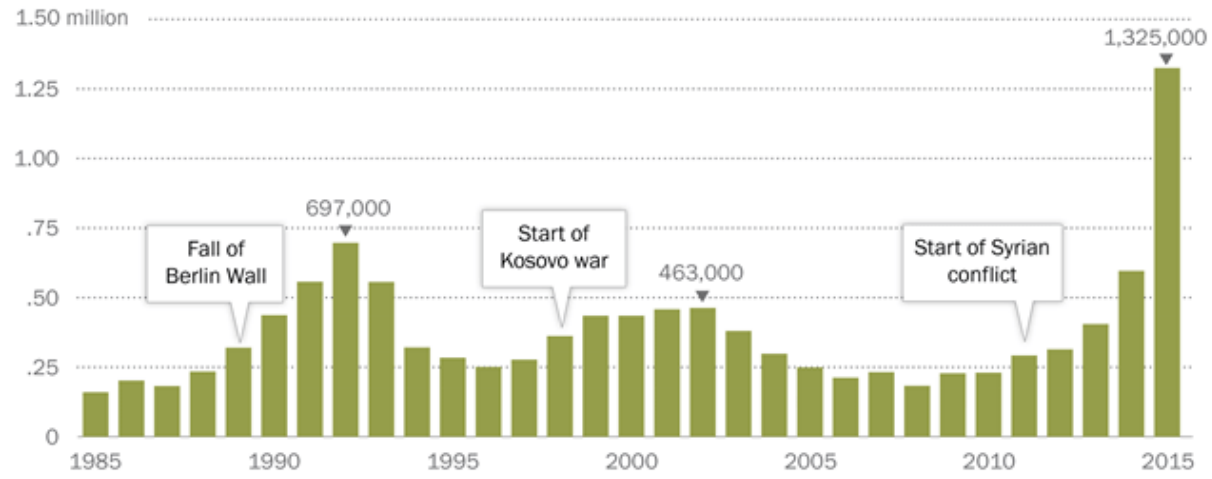

Πηγή: https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-01/ (Πρόσβαση: 20/9/23)

Πίνακας 2: χώρες καταγωγής των αιτούντων στην ΕΕ

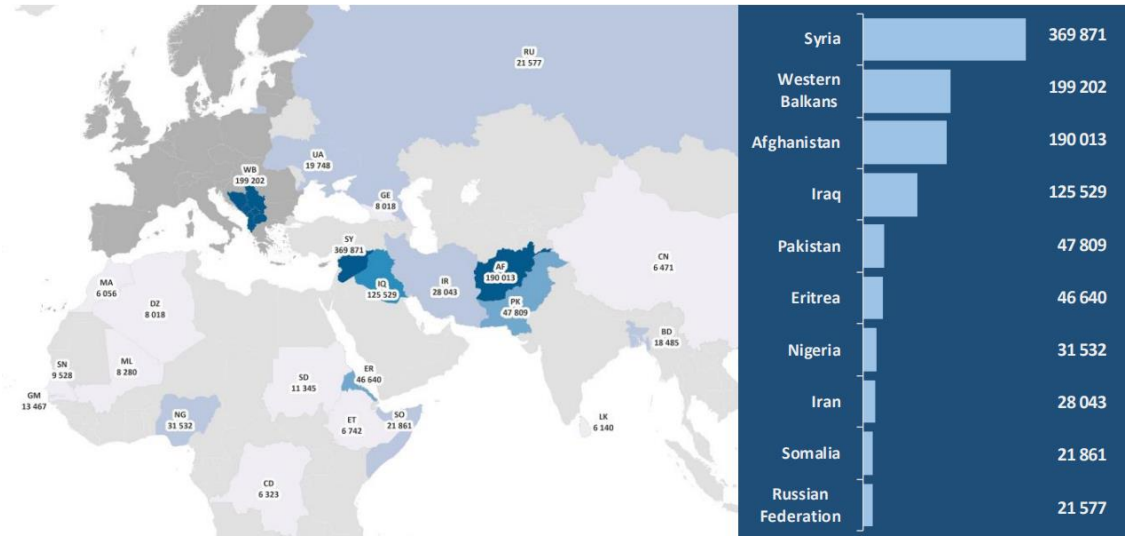

Πηγή : https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf (Πρόσβαση: 20/9/23)